ಕರ್ನಾಟಕಸರ್ಕಾರ

ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ

ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ

2025-26

ತೃತೀಯ ಭಾಷೆ – ಸಂಸ್ಕೃತ

10

ಹತ್ತನೆಯ ತರಗತಿ

ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ
ಬನಶಂಕರಿ 3 ನೇ ಹಂತ, ಬೆಂಗಳೂರು – 560085.
ಮತ್ತು

ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ
ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ,ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ನಗರ– 560098

ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಶ್ಮಿ ಮಹೇಶ್ V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷರತಾ ಇಲಾಖೆ	
ಡಾ. ತ್ರಿಲೋಕ್ ಚಂದ್ರ K V, ಭಾ.ಆ.ಸೇ ಆಯುಕ್ತರು, ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಬೆಂಗಳೂರು.	ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ H N, ನಿರ್ದೇಶಕರು DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು.
ಡಯಟ್ ಸಹಕಾರ	
ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲರು ಮತ್ತು ಉಪನಿರ್ದೇಶಕರು (ಅಭಿವೃದ್ಧಿ) ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು–560098	ಶ್ರೀ ಕೆ. ರಾಘವ ಹೊಳ್ಳ ಉಪನ್ಯಾಸಕರು ಜಿಲ್ಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ಜಿಲ್ಲೆ, ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು–560098
ಸಂಯೋಜನೆ	
ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಧಾ P ಹಿರಿಯ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರು, DSERT, ಬೆಂಗಳೂರು	
ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರು ಹಾಗೂ ಪರಿಶೀಲನೆ	
ಡಾ. ವೆಂಕಟರಮಣ ದೇವರು ಭಟ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಷಯ ಪರಿವೀಕ್ಷಕರು, ಆಯುಕ್ತರ ಕಾರ್ಯಾಲಯ ಬೆಂಗಳೂರು–01	
ಪಾಠ ಆಧಾರಿತ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಸಾಮಗ್ರಿ ರಚನಾ ತಂಡ	
ದೇವರು ಭಟ್ ಕ್ಯಾದಗಿ ಆರ್ ವಿ ಬಾಲಕಿಯರ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಜಯನಗರ ಬೆಂಗಳೂರು–11, ಬೆಂಗಳೂರು 9448509956	ಡಾ॥ ಕವಿತಾ ಭಟ್ಟ ಕೊಂಗಾಡಿಯಪ್ಪ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ದೊಡ್ಡಬಳ್ಳಾಪುರ, ಬೆಂಗಳೂರು ಗ್ರಾಮಾಂತರ 8660268928
ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಅನಾಥ ಸೇವಾಶ್ರಮ ಪಿ.ಯು.ಕಾಲೇಜ್, ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ 9481041090	ಗಣಪತಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಲಂಬಾಪುರ, ಸಿದ್ದಾಪುರ (ಉ.ಕ) 9481821154
ವೆಂಕಟರಮಣ ಕೆರೆಗದ್ದೆ ಬಾಬು ರಾಜೇಂದ್ರಪ್ರಸಾದ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಮೂಡಬಿದ್ರಿ 9480055778	ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ ಮಹಾರಾಜ ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ, ಜೆ.ಎಲ್.ಬಿ ರಸ್ತೆ.ಮೈಸೂರು 9449621165.

अनुक्रमणिका

भागः –2			पृष्ठ सङ्ख्या	उत्तरस्य पृष्ठ सङ्ख्या
13.	पत्रलेखनम्	व्यावहारिक-वैय्यक्तिकपत्रयोः नियमान् लेखनकौशलञ्च ज्ञात्वा लेखनकौशलं प्राप्नुवन्ति ।	55	90
14.	उभयभारती	दीर्घोत्तरकौशलं प्राप्नुवन्ति। पठनकौशलं प्राप्य विषयज्ञानं प्राप्नुवन्ति ।	43	89
15.	सूक्तिपीयूषम्	संस्कृतसाहित्यसुभाषितज्ञानं प्राप्य व्यक्तित्वविकसनं प्राप्नुवन्ति । पदच्छेदपूर्वक अन्वयज्ञानं प्राप्य तात्पर्यं लिखन्ति ।	37	77
16.	यदुगिरिः	तीर्थक्षेत्राणां प्रवासिक्षेत्राणां ऐतिहासिकक्षेत्राणाञ्च महत्त्वम् अवगच्छन्ति । तेषां स्थलानां गमनेन तत्रत्य-विद्यमानं शक्तिम् अनुभवन्ति ।	39	78
17.	अनुवादः-५-८	अनुवादकौशलं प्राप्य संस्कृतसरलवाक्यानि स्वभाषया अनुवदन्ति ।	36	75
18.	मुद्राङ्गुलीयकम्	रामायणस्य विशेषताम् अवगच्छन्ति । संस्कृतसाहित्ये चम्पूकाव्यस्य महत्वं लक्षणज्ञानं च प्राप्नुवन्ति । चम्पूकाव्यस्य पठनक्रम,अन्वयज्ञानम् च प्राप्नुवन्ति ।	43	81
19.	सनातनी नो बध्नाति	आधुनिकसंस्कृतगीतसाहित्यम् अवगच्छन्ति । नवीनकवीनां परिचयः भवति । भारतस्य विशेषताम् अवगच्छन्ति । सर्वत्र भेदाः सत्सु अपि अस्माकं सनातनी एका एव इति जानन्ति ।	46	83
20.	प्रबन्धः	स्वजीवने परिसरे च सम्भावितानुभवान् स्वलेखनमुखेन प्रकटयन्ति । श्रुतं / लिखितं / विचारान् स्वशैल्या लिखितरूपेण प्रकटयन्ति । वाक्यकौशलज्ञानं प्राप्नुवन्ति ।	56	94
21.	छन्दः	छन्दसः लक्षणं ज्ञात्वा लघु-गुरु-गणज्ञानं प्राप्य छन्दसः भेदान् अवगच्छन्ति ।	48	84
22.	दाने सर्वं प्रतिष्ठितम्	संस्कृतसाहित्यसुभाषितज्ञानं प्राप्य व्यक्तित्वविकसनं प्राप्नुवन्ति । पदच्छेदपूर्वक अन्वयज्ञानं प्राप्य तात्पर्य लिखन्ति ।	50	87
23.	तद्धितान्तः	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति। वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं । सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	52	88
24.	विक्रमः भेताळश्च	पठितगद्य पद्य कथानां मौल्यं ज्ञात्वा स्वाभिप्रायप्रकटनं कुर्वन्ति । वर्तमानादिकालेषु वाक्यप्रयोगज्ञानं प्राप्नुवन्ति । संबद्धविविधविषयाणां ज्ञानं सम्भाषणद्वारा अधिगमः । अभिप्रायप्रकटनं । सम्भाषणे रुच्युत्पादनञ्च ।	54	90

प्रणतिः

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	बहुविकल्पः	19	-
2	चतुर्थपदम्	6	-
3	ए वा	15	-
4	द्वित्रैः	5	-
5	पद्य	5	-
6	आहत्य	50	-

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	29	-
साधारणः	20	-
कठिनः	16	-
आहत्य	65	-

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1. निशा इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति । (स्म – सु)

A) दिवा **B)** रात्रिः **C)** यामिनि **D)** रजनी

2. तमः इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) अंधकारः **B)** रात्रिः **C)** दमः **D)** प्रकाशः

3. दिवा इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) प्रभातः **B)**रात्रिः **C)** मध्याह्नः **D)** अपराह्नः

4. कृतघ्नः इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) कृतार्थः **B)** जिज्ञासुः **C)** कृतज्ञः **D)** कृपणः

5. विघ्नः इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) मग्नः **B)** लग्नः **C)** अविग्नः **D)** रुग्णः

6. शत्रुः इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) मित्रम् **B)** अरिः **C)** वैरी **D)** अहितः

7. महाबलः इत्यस्य विरुद्धार्थकं पदम् इदं भवति ।

A) अतिबलः **B)** अमितबलः **C)** क्षीणबलः **D)** बलिष्ठः

8. इन्दु **:** इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) सूर्यः **B)** चन्द्रः **C)** रविः **D)** बुधः

9. महाबलः इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) सूर्यः **B)** षण्मुखः **C)** देवेन्द्रः **D)** शिवः

10. पंकजम् इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) भुवनम् **B)** गगनम् **C)** कमलम् **D)** वाहनम्

11. हिमः इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) जलम् **B)** वह्निः **C)** वायुः **D)** तुषारः

12. शरदा इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) सरस्वती **B)** लक्ष्मी **C)** शचीदेवि **D)** भारती

13. वदनम् इत्यस्य पर्यायपदम् इदं भवति ।

A) पादम् **B)** आस्यम् **C)** नयनम् **D)** मुखम्

14. वदनाम्बुजे अत्र अयं संधिः भवति ।

A) गुणसंधिः **B)** वृद्धिसंधिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

15. खण्डेन्दुः अत्र अयं संधिः भवति ।

A) गुणसंधिः **B)** वृद्धिसंधिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

16. नमो ऽ स्तु अत्र अयं संधिः भवति ।

A पूर्वरूप सन्धिः **B)** वृद्धिसंधिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

17. सर्वदास्माकं अत्र अयं संधिः भवति ।

A) गुणसंधिः **B)** अनुनासिक सन्धिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

18. शरदाम्बोजवदना अत्र अयं संधिः भवति ।

A) जश्त्वसंधिः **B)** वृद्धिसंधिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

19. वदनाम्बुजे अत्र अयं संधिः भवति ।

A) गुणसंधिः **B)** श्चुत्वसंधिः **C)** सवर्णदीर्घसंधिः **D)** यण् संधिः

II. चतुर्थ पदं लिखत । (स्म – सु)

20. खण्डेन्दुकृतशेखरः – ढुण्ढिराजः :: निशामणिशिरोमणिः ----------।
21. सर्वदा – शरदा :: गुरुः --------।
22. खण्डेन्दुकृतशेखरः – ढुण्ढिराजः :: हिमघ्न : ----------
23. शत्रुघ्नः – सूर्यः :: कपाली -------।
24. सर्वलोकानां – गुरुः :: भवरोगिणां -------।
25.भवरोगिणां – भिषक् :: सर्वविद्यानां -------।

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा – सा)

26. ढुण्ढिराजः कः ?

27. सर्वदा अस्माकं वदने का वसेत् ।

28. सर्वविद्यानां निधिः कः ?

29. दक्षिणामूर्तिः केषां भिषक् ?

30. तमोघ्नः कः ?

31. सूर्यः केषां पतिः ?

32. लोकपाली कः ?

33. महाबलः केषां चिंतमणिः ?

34. कुण्डलीकृतनागेन्द्रः कः ?

35. खण्डेन्दुकृतशेखरः कः ?

36. भवरोगिणां भिषक् कः ?

37. हिमघ्नः कः ?

38. ज्योतिषां पतिः कः ?

39. कपाली कः ?

40. निशामणि शिरोमणिः कः ?

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत । (धा – क)

41. गणेशः कीदृशः ?

42. दक्षिणामूर्तिं वर्णयत ।

43. शारदा कीदृशी ?

44. कीदृशः महाबलः वः पातु ?

45. ज्योतिषां पतिः कीदृशः अस्ति ?

V. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पूरयत । (धा सा/क)

46. कुण्डलीकृतनागेन्द्र ------ नमोस्तुते ॥

47. शारदा -------- क्रियात ॥ (2024 March)

48. गुरवे ------ नमः ॥ (2023 March)

49. तमोघ्नाय ----- नमः ॥

50. चिन्तामणिः ------ महाबलः ॥

अपूर्वमेला

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	33	16	3	3	55
अङ्का	33	18	9	3	63

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	40	40
2	अतिलघूत्तरम्	11	11
3	लघूत्तरम्	2	4
4	दीर्धोत्तरम्	2	8

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	27	30
साधारणः	22	25
कठिनः	6	8
आहत्य	55	63

I सूक्तोत्तरचयनप्रस्नाः | (स्म –सु)

1'सन्तोषः अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।

A) दुःखः **B)** तोषः **C)** मोदः **D)** एकैकः

2'दिनम् 'अस्य विरुद्धार्थकपदम् इदं भवति ।

A) विनूतनम् **B)** रात्रिः **C)** नवनीतम् **D)** प्रमाणम्

3 'इच्छामः' अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A)अन्यपुरुषः **B)** प्रथमपुरुषः **C)** मध्यमपुरुषः **D)** प्रथमपुरुषः

5'जनाः' अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति ।

A) मानवाः **B)** उपवनम् **C)** पर्व **D)** उपायः

6'गायकः' अस्य स्त्रीलिङ्गरूपम् इदं भवति ।

A) वाचिका **B)** पिता **C)** गायिका **D)** स्नुशा

7 ‘आसन् **’**अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A,लोट् लकारः **B** लृट् लकारः **C)** लट् लकारः **D)** लङ् लकारः

8‘वदतु**’ ’**अत्र एषः लकारः भवति ।

A)लोट् लकारः **B)** लृट् लकारः **C)** लट् लकारः **D)** लङ् लकारः

9 वामनः एतदर्थं विरामम् इच्छति ।

A) परिसरदिनार्थम् **B)** ग्रामोत्सवार्थम् **C)** मनोरञ्जनार्थम् **D)** नामकरणार्थम्

10 एषा मेलायाः आयोजिका संस्था अस्ति ।

A) संस्कृतभारती **B)** विद्याभारती **C)** ज्ञानभारती **D)** अक्षरभारती

11 एषा जनकेन सह पुस्तकमेलां गतवति ।

A) विभा **B)** कला **C)** प्रभा **D)** गीता

12 विश्वसंस्कृतमेला अत्र सम्पन्ना ॥

A) मैसूरुनगरे **B)** मङ्गलूरुनगरे **C)** मद्रास् नगरे **D)** बेङ्गलूरुनगरे

13 इदं विश्वसंस्कृतपुस्तकमेलायां बहुजनाकृष्टं स्थानम् आसीत् ।

A) संस्कृतग्रामः **B)** पुस्तकाः **C)** खाद्यापणः **D**) जल्पनकेन्द्रम्

14 सन्दर्शकाः एवं ग्रन्थान् अक्रीणन् ।

A) सोत्साहम् **B)** कोपेन **C)** दुःखॆन **D)** वेदनया

15 अस्मिन् वत्सरे विश्वसंस्कृतपुस्तकमेला समायोजिता ।

A) २०२१ **B)** २००० **C)** २००१ **D)** २०११

16 विश्वसंस्कृतपुस्तकमेलायां प्रतिसायम् एतादृशाः कार्यक्रमाः आसन् ।

A) निरुत्साह **B)** मनोरञ्जन **C)** भाषण **D)** पठन

17 संस्कृतभाषायाः व्याप्तिः वर्धमाना अस्ति। वाक्ये विद्यमानं कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) अस्ति **B)** वर्धमाना **C)** संस्कृतभाषायाः **D)** व्याप्तिः

18 वयं मेलायाः वैभवं ज्ञातुम् इच्छामः ।अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) मेलायाः **B)** वैभवं **C)** ज्ञातुम् **D)** इच्छामः

19 प्रभा पुस्तकानि क्रीतवती । अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) वयं **B)** प्रभा **C)** पुस्तकानि **D)** क्रीतवती

20 जनाः भागं ऊढ्वा धन्याः अभवन् ।अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) अभवन् **B)** धन्याः **C)** जनाः **D** ऊढ्वा

21 संस्कृतसाहित्यस्य उत्सवः आयोजितः ।अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) आयोजितः **B)** उत्सवः **C)** साहित्यस्य **D)** संस्कृतम्

22 कृपया विरामम् उद्घोषयतु । ।अत्र रेखाङ्कितपदस्य कारकम् इदम् अस्ति ।

A)कर्तृकारकम् **B)**कर्मकारकम् **C)** करणकारकम् **D)** अपादानकारकम्

II एकवाक्येन उत्तरत । (धा- सा/सु)

23 वामनः किमर्थं विरामं इच्छति ?

24. विश्वसंस्कृतमेला कुत्र सम्पन्ना ? (2023 March)

25 मेलायाः आयोजिका संस्था का ? (2024 March)

26. का जनकेन सह पुस्तकमेलां गतवती ?

27. मेलायां सर्वजनाकृष्टं स्थानं किम् ?

III रिक्तस्थानं पूरयत ।(धा- सा)

28. संस्कृतपुस्तकमेलायाः------ विवृणोमि ।

29. सन्दर्शकाः----- ग्रन्थान् अक्रीणन् ।

30. -----तमे वत्सरे महान् कार्यक्रमः समायोजितः ।

31. अस्मिन् उत्सवे -----जनाः भागं अवहन् ।

32. प्रतिसायं ------कार्यक्रमाः आसन् ।

IV. विरुद्धपदं लिखत ।(स्म/धा-सा)

33. एकः **34.** नूतनम् । **35**. सानन्दम् **।** **36.** आदरः

V. पर्यायपदं लिखत ।(स्म/धा-सा)

37. उत्सवः

38. जनकः

39. सन्तोषः

40. पर्यटकः

VI. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ॥(धा- क)

41. ग्रामोत्सवः

42. लोकार्पणम्

43. खल्वार्य

44. पत्रालयः

VII. विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ॥(धा- क)

45. पुस्तकमेला ---

46. महोत्सवः---

47. संस्कृतग्रामः ---

48. करताडनम् ---

VIII द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।(धा- क)

49. विश्वसंस्कृतपुस्तकमेलायां के के अंशाः आसन् ?

50. पुस्तकमेलायाः वेदिकायां के कार्यक्रमाः अभवन् ?

IX कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।(अ-सा)

51. संस्कृतग्रामस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत । (2023 March)

52. विश्वसंस्कृतपुस्तकमेलायाः वैभवं वर्णयत ।

X. वाक्यं रचयत । (स्म- सा)

53. अनुमतिः - अद्य विरामं दातुं अनुमतिः नास्ति ।

54. व्यथा - दुष्कार्येण अस्माकं व्यथा एव भवति ।

55. महामेला - संस्कृतपुस्तकमेलामहामेला आसीत् ।

****

सन्धिः

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	बहुविकल्पः	13	-
2	चतुर्थपदम्	6	-
3	ए वा	3	-
4	द्वित्रैः	4	-
5	समूहेतर	7	-
6	आहत्य	33	-

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	14	-
साधारणः	15	-
कठिनः	8	-
आहत्य	37	-

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत । (स्म-सु)

1. नन्दनः **+** हसति अत्र सन्धिरूपम् एवम् भवति ।

A) नन्दनो हसति **B)** नन्दन हसति **C)** नन्दनः हसति **D)** नन्दनं हसति

2.मयूरः **+** नृत्यति अत्र सन्धिरूपम् एवम् भवति ।

A) मयूरी नृत्यति **B)** मयूरो नृत्यति **C)** मयूरं नृत्यति **D)** मयूरेण नृत्यति

3. मैत्रेयः **+** इच्छति अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)** उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

4. मुनिः **+** नमति अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)** उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

5. गुरुर्देवः अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)**उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

6. गुरुस्साक्षात् अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)** उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

7. देवा एव अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)** उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

8. ज्योतिर्गमय अत्र विसर्गस्य एषः आदेशः भवति ।

A) रकारः **B)** उकारः **C)** सकारः **D)** लोपः

9. सेवक इति अत्र अयं सन्धिः भवति ।

A) सवर्णदीर्घः **B)** गुणः **C)** वृद्धिः **D)** विसर्गः

10.बालो गच्छति अत्र अयं सन्धिः भवति ।

A) सवर्णदीर्घः **B)** गुणः **C)** वृद्धिः **D)** विसर्गः

11. बालस्तत्र अत्र सन्धि विभजनम् एवं भवति ।

A) बालः तत्र **B)** बाल तत्र **C)** बालो तत्र **D)** बालस् तत्र

12. गजः**+**तत्र अत्र सन्धिरूपम् एवं भवति ।

A) गजो तत्र **B)** गज तत्र **C)** गजस्तत्र **D)** गज तत्र **)**

13. विद्यालयः अत्र अयं सन्धिः भवति ।

A) सवर्णदीर्घः **B)** गुणः **C)** वृद्धिः **D)** विसर्गः **)**

II. चतुर्थपदं लिखत । (स्म/धा-सा)

14. रामेति - गुणसन्धिः :: रामस्तत्र -----------।

15. मुराररिपि – विसर्गस्य रेफः :: सुरा नम्याः --------।

16. तत्रापि – सवर्णदीर्घसन्धिः :: देव इति -------।

17. सन्धिप्रकाराः – त्रयः :: विसर्गविकाराः --------- ।

18. देवालयः – सवर्णदीर्घःसन्धिः :: हरिरेव -------।

19. सूर्योदयः – गुणसन्धिः :: मुनिस्सः ------।

III. समूहेतरपदं लिखत । (धा-सा)

20. गजस्तत्र , पुनरपि , देव इति , तदपि ।

21. तच्च , सद्गुणाः , तन्मयः, गुरुरपि

22. मृत्योर्मा , देवैरपि , मुरारिः , गुरुर्देवः

23. सकारादेशः , वकारादेशः , रकारादेशः, उकारादेशः ।

24. एकैकं , गणेशः , इत्यादि, तैर्न ।

25. गुरुर्ब्रह्मा , विप्रोसौ , बाला अपि , शुभोदयः ।

26. गजो गच्छति , रामो विग्रहवान् , विप्रोऽ सौ विद्वज्जनः ।

IV. एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा- सा)

27. सन्धिः नाम कः ?

28. सन्धिषु कतिप्रकाराः सन्ति ?

29. विसर्गस्य कति आदेशाः भवन्ति ?

V. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत । (अ – क)

30. विसर्गस्य सकारादेशः कदा भवति ?

31. विसर्गस्य रेफादेशः कदा भवति ?

32. विसर्गस्य उकारादेशः कदा भवति ?

33. विसर्गस्य लोपः कदा भवति ?

****

मिथ्याभिमानः

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	25	16	7	00	48
अङ्का	33	18	12	00	66

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	13	13
2	अतिलघूत्तरम्	26	26
3	लघूत्तरम्	2	4
4	दीर्घोत्तरम्	07	23

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	27	30
साधारणः	22	25
कठिनः	6	11
आहत्य	55	66

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत | (स्म – सु)

1."हाहाकारः**"** इत्यस्य अयं अर्थः वर्तते।

A) कोलाहलः **B)** मधुरस्वरः **C)** शब्दशून्यः **D)** कर्कशशब्दः

2."विश्वासः**"** अस्य इदं विरुद्धपदं भवति।

A) आत्मविश्वासः **B)** अविश्वासः **C)** निःश्वासः **D)** परश्वः

3."पुत्रः**"** अस्य अन्यलिङ्गपदं एवं अस्ति।

A) पुत्रा **B)** सुता **C)** पुत्री **D)** पुत्रिणी

4."श्रुत्वा**"** अस्य एषः प्रत्ययः भवति।

A) तुमुन् प्रत्ययः **B)** ल्यप् प्रत्ययः **C)** क्त्वा प्रत्ययः **D)** तिङ् प्रत्ययः।

5."भवतः रथे सारथिः अहं**"** अत्र रेखाङ्कितपदं इदं कारकम् भवति।

A) अपादानकारकम् **B)** कर्तृकारकम् **C)** करणकारकम् **D)** अधिकरणकारकम्।

6."अकथयत्**"** एषः लकारः उच्यते।

A) लट् लकारः **B)** लृट् लकारः **C)** लङ् लकारः **D)** लोट् लकारः

7."श्रुणु**"** एषः पुरुषः भवति।

A) प्रथमपुरुषः **B)** मध्यमपुरुषः **C)** उत्तमपुरुषः **D)** अन्यपुरुषः

8."युद्धकाले**"** अत्र इयं विभक्तिः भवति।

A) सप्तमी **B)** द्वितीया **C)** तृतीया **D)** षष्ठी।

II. एकवाक्येन उत्तरत । (स्म – सु)

9. केषां मध्ये भीषणं युद्धं प्रचलति स्म ?

10.अर्जुनस्य बाणप्रहारेण कर्णस्य रथः कियत् दूरं प्रतिसरति स्म ?

11.कृष्णः कर्णं कैः अभिनन्दति स्म ? (2023 March)

12. कर्णार्जुनयोः कीदृशं युद्धं प्रवृत्तम् ?

13.अर्जुनः अन्ते किं ज्ञातवान् ?

14. कुत्र कौरवपाण्डवानां मध्ये भीषणं युद्धं प्रचलति स्म ?

15. कयोः भीषणं युद्धं प्रवृत्तम् ? (2024 March)

16. युद्धसमये अर्जुनस्य सारथिः कः आसीत् ?

17. कौन्तेयः कः?

18. रथस्य पताकायां कः विराजते ?

III. रिक्तस्थानं पूरयत । (धा – सा)

19. उभयोः .... दृष्ट्वा सर्वे आश्चर्यचकिताः ।

20. हे कौन्तेय .... श्रृणु ।

21.कृष्णेन अर्जुनस्य...खण्डितः ।

22.अर्जुनस्य रथः .... प्रतिसरति स्म ।

23. अर्जुनस्य सारथिः .... आसीत् ।

IV. पर्यायपदं लिखत । (स्म/धा-सु/सा)

24. मधुसूदनः **25.** कौन्तेयः **26.** साधुवादः **27**. हनूमान् **28.** सारथिः **29**. युद्धः **30.**वीरः **31.** वारं वारं

V.विरुद्धपदं लिखत ।

32. पृष्ठतः **33**. दूरं **34.** अभिमानः **35.** कोप **36.** साधु **37.** एकः **38**. यथार्थं **39.** मिथ्या

VI. यथानिर्देशम् उत्तरं लिखत ।(धा-सु/सा)

40.'भवतः का गतिः भवेत् । (2023 March)

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

41.'भवान् कर्णाय साधुवादं यच्छति ।'(2024 March)

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

42. "हे कौन्तेय ! ध्यानपूर्वकं श्रृणु ।

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

43. "अहं हनूमान् च भवतः रथात् अधः अवतरावः" ।

कः पाठः ? "अहं" इत्यनेन कः उच्यते ? "भवतः" इति पदेन कः स्वीक्रियते ?

44. "साधु कर्ण साधु"

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

VII. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत । (अ – क)

45 अर्जुनः कृष्णं किम् अपृच्छत् ?

46.कर्णार्जुनयोः युद्धं कथम् आसीत् ?

VIII. कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।(अ – क)

47. कृष्णेन अर्जुनस्य मिथ्याभिमानः कथं खण्डितः ? (2022March)

48.कृष्णः अर्जुनं कथं समाधत्ते इति विवृणुत ।

****

कृदन्तम्

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	21	08	0	0	29
अङ्का	21	08	0	0	29

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	21	21
2	अतिलघूत्तरम्	08	08
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्धोत्तरम्	00	00

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	21	21
साधारणः	04	04
कठिनः	04	04
आहत्य	29	29

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत | (स्म – सु)

1.अहम् पत्रं लिखन् अस्मि | अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति |

A)अहम् **B)** पत्रम् **C)** लिखन् **D)** अस्मि

2.'देवी देवालये विराजमाना अस्ति'| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) देवी **B)** देवालये **C)** विराजमाना **D)** अस्ति

3.बालकेन पाठः पठितव्यःभवति| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) बालकेन **B)** पाठः **C)** पठितव्यः **D)** भवति|

4.अर्जुनः कर्णं दृष्ट्वा शिबिरं प्राविशत्| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) अर्जुनः **B)** कर्णं **C)** दृष्ट्वा **D)** शिबिरं

5.कृष्णः कालिङ्गसर्पात् जनान् रक्षितवान्| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) कृष्णः **B)**कालिङ्गसर्पात् **C)**जनान् **D)**रक्षितवान्

6.रजनी विज्ञानं ज्ञातुम् इच्छति| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) रजनी **B)**विज्ञानं **C)**ज्ञातुम् **D)**इच्छति|

7. शिवेन अयं लोकः रक्षितः| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) शिवेन **B)**अयं **C)**लोकः **D)**रक्षितः|

8.प्रणम्य शिरसा देवं गौरीपुत्रम्| अत्र कृदन्तपदम् इदं भवति|

A) प्रणम्य **B)**शिरसा **C)**देवं **D)**गौरीपुत्रम्|

9. कृत्वा**,**गत्वा**,**विमृश्य**,** नत्वा –अत्र समूहेतरं पदं इदं भवति|

A) कृत्वा**,** **B)**गत्वा**,** **C)**विमृश्य**,** **D)**नत्वा

10.आनीतवान्**,**कृतवती**,**दत्तवान्**,**ज्ञातवान्- अत्र समूहेतरं पदं इदं भवति|

A) आनीतवान्**,** **B)**कृतवती**,** **C)**दत्तवान्**,** **D)**ज्ञातवान्

11.पठनीयः**,**ताडनीयः**,**करणीया**,**वध्यः**-** अत्र समूहेतरं पदं इदं भवति|

A) पठनीयः**,** **B)**ताडनीयः**,** **C)**करणीया**,** **D)**वध्यः

12. गच्छन्**,**हसन्**,**पठन्**,**ज्ञातुम्**-** अत्र समूहेतरं पदं इदं भवति|

A) गच्छन्**,** **B)**हसन्**,** **C)**पठन्**,** **D)**ज्ञातुम्

13.'गतवती' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A)क्त प्रत्ययः **B)**क्त्वा प्रत्ययः **C)**क्तवतु प्रत्ययः **D)**ल्यप् प्रत्ययः

14. 'पठन्' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) क्त प्रत्ययः **B)**शतृ प्रत्ययः **C)**क्तवतु प्रत्ययः **D)**ल्यप् प्रत्ययः

15. 'वन्दितः' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) क्त प्रत्ययः **B)**शतृ प्रत्ययः **C)**क्तवतु प्रत्ययः **D)**ल्यप् प्रत्ययः

16. 'शोभमानम्'अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) क्त प्रत्ययः **B)**शतृ प्रत्ययः **C)**शानच् प्रत्ययः **D)**ल्यप् प्रत्ययः

17.'लेखितुम्' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) क्त प्रत्ययः **B)**शतृ प्रत्ययः **C)**शानच् प्रत्ययः **D)**तुमुन् प्रत्ययः

18.'बोधनीयम्' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) अनीयर् प्रत्ययः **B)**शतृ प्रत्ययः **C)**शानच् प्रत्ययः **D)**तुमुन् प्रत्ययः

19.'लिखित्वा' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A)तव्यत् प्रत्ययः **B)**क्त्वा प्रत्ययः **C)**ल्यप् प्रत्ययः **D)**तुमुन् प्रत्ययः

20.'श्रुत्वा' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) तव्यत् प्रत्ययः **B)**क्त्वा प्रत्ययः **C)**ल्यप् प्रत्ययः **D)**तुमुन् प्रत्ययः

21.'विलिख्य' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) तव्यत् प्रत्ययः **B)**क्त्वा प्रत्ययः **C)**ल्यप् प्रत्ययः **D)**तुमुन् प्रत्ययः

II.एकवाक्येन उत्तरं लिखत| (धा – सा)

22.कृदन्तं नाम किम्?

23.कृदन्तं कथम् उत्पद्यते?

24.कृदन्तं किम् भवति?

25.कृदन्तनामपदानां रूपाणि कति लिङ्गेषु विभक्तानि?

26.शतृप्रत्ययान्तं कृदन्तं कथं भवति?

27.केभ्यः धातुभ्यः शानच् प्रत्ययः भवति?

28.क्त्वा प्रत्ययः कदा भवति?

29.क्त्वा प्रत्ययस्य स्थाने ल्यप् आदेशः कदा भवति?

****

जीवनयोगः

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	22	24	12	-	58
अङ्का	24	26	24	-	74

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का	
1	वस्तुनिष्टः	18	18	
2	अतिलघूत्तरम्	31	31	
3	लघूत्तरम्	2	04	
4	दीर्घोत्तरम्	7	21	

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	17	19
साधारणः	33	45
कठिनः	08	10
आहत्य	58	74

I सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत | (स्म – सु)

1 ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिम् अधिगच्छति । अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) ज्ञानं **B)** लब्ध्वा **C)** शान्तिम् **D)** अधिगच्छति

2 त्वं लोकसंग्रहम् कर्तुम् अर्हसि।।अत्र कृदन्तपदम् इदम् अस्ति ।

A) त्वं **B)** लोकसंग्रहम् **C)** कर्तुम् **D)** अर्हसि

3 पुष्पम् अत्र एतत् लिङ्गम् अस्ति |

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)** बहुवचनम् **D)** वचनान्तरम्

5 कर्मणा इत्यत्र एषा विभक्तिः अस्ति ।

A)चतुर्थी विभक्तिः **B)** प्रथमाविभक्तिः **C)** द्वितीयाविभक्तिः **D)**तृतीयाविभक्तिः

II चतुर्थपदम् लिखत | (स्म/धा-सु)

6. ज्ञानी ;पण्डितः ;; पार्थः ;------

7. भगवद्गीतायम् ; कर्मयोगः ;;भीष्मपर्वणि ; -----

8. कुमारसम्भवम् ; कालिदासः;; महाभारतम्; ----

9. लोकपालः ; नारायणः ;; गीताचार्यः ;----

III एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा-सा)

10. कः महाभारतं रचितवान् ? स्म. सु

11. भगवद्गीता महाभारतस्य कस्मिन् पर्वणि अस्ति ?

12. कतिविधाः जनाः देवं भजन्ते ?

13. त्रयः योगाः के ?

14. कः ज्ञानं लभते ?

15. केन सदृशं पवित्रं नास्ति ?

16. के कर्मणैव संसिद्धिम् आस्थिताः ?

17. गीताद्वारा श्रीकष्णः अर्जुनं किं बोधयति ?

18. कुत्र ते अधिकारः ?

IV रिक्तस्थानं पूरयत ॥(स्म/धा-सा)

19 कर्मण्येवाधिकारस्ते -------कदाचन ॥

20. ------हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ॥

21. पत्र पुष्पं फलं तोयं यो मे -----प्रयच्छति ॥

22. तत्स्वयं योगसंसिद्धः -------विन्दति ॥

23. ज्ञानं लब्ध्वा परां ----अचिरेणाधिगच्छति ॥

V संयोजयत ॥(स्म-सु)

अ	आ
24. वेदव्यासः	पण्डितः ।
25. भगवद्गीता	अर्जुनः ।
26. श्रीकृष्णः	भीष्मपर्वणि ।
27. पार्थः	महाभारतम् ।
28. ज्ञानी	गीताचार्यः ।

VI विरुद्धपदं लिखत ॥(स्म/धा-सा)

29. सुकृतिनः

30. संयतेन्द्रियः

31. अचिरेण

32. सदृशम्

VII पर्यायपदानि लिखत ।(स्म/धा-सा)

33. पुष्पम् **34.** सलिलम्

35. पत्रम् **36**. पवित्रम्

VIII सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।(धा-सा)

37. कर्मण्येव **38.** जनकादयः **39**. कर्मणैव

IX विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ।(धा –सा)

40. कर्मफलहेतु **41.** संयतेन्द्रियः **42**. योगसं सिद्धः **43.** लोकसङ्ग्रहम्

X लकार पुरुष-वचनानि लिखत ॥ ((अ-क)

44. भजन्ते -

45. प्रयच्छति-

46. लभते-

47. अर्हसि-

48. गच्छति -

49. विद्यते -

XI द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ॥(धा-सा)

50. कति विधाः जनाः देवं भजन्ते ? ते के ?

51. कर्मणः विषये भगवतः अभिप्रायः कः ?

XII कवेः देश-काल-कृतीनां वषये त्रिचतुरैः वाक्यैः उत्तरं लिखत । (धा-सा)

52. कविः- वेदव्यासः ,

XIII पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं लिखत।(अ-क)

53. कर्मण्ये वाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन।
मा कर्मफलहेतुर्भूः मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥

54. कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ।
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन् कर्तुमर्हसि।।

55. चतुर्विधा भजन्ते मां जनाः सुकृतिनोऽर्जुन । (2023 March)
आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानी च भरतर्षभ।।

56. पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥

57. न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।
तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विन्दति ॥

58. श्रद्धावांल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ।
ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधिगच्छति॥

****

एकाग्रता

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	33	21	6	00	60
अङ्का	33	21	15	00	69

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	38	38
2	अतिलघूत्तरम्	16	16
3	लघूत्तरम्	3	6
4	दीर्घोत्तरम्	3	9

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	30	30
साधारणः	24	24
कठिनः	6	15
आहत्य	60	69

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।(स्म/धा – सु/सा)

1. ग्रन्थालयः इति शब्दस्य लिंगम् इदं भवति ।

A) पुल्लिंगः **B)** स्त्रीलिंगः **C)** नपुंसकलिंगः **D)** अन्यलिंगः

2. एकाग्रतायाः . इति शब्दस्य लिंगम् इदं भवति ।

A) पुल्लिंगः **B)** स्त्रीलिंगः **C)** नपुंसकलिंगः **D)** अन्यलिंगः

3. पुस्तकेभ्यः इति शब्दस्य लिंगम् इदं भवति ।

A) पुल्लिंगः **B)** स्त्रीलिंगः **C)** नपुंसकलिंगः **D)** अन्यलिंगः

4. प्रश्नान् इति शब्दस्य लिंगम् इदं भवति ।

A) पुल्लिंगः **B)** स्त्रीलिंगः **C)** नपुंसकलिंगः **D)** अन्यलिंगः

5. ग्रन्थालयः इति शब्दस्य वचनम् इदं भवति ।

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)** बहुवचनम् **D)** अन्यवचनम्

6. एकाग्रतायाः इति शब्दस्य वचनम् इदं भवति ।

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)** बहुवचनम् **D)** अन्यवचनम्

7.पुस्तकेभ्यः इति शब्दस्य वचनम् इदं भवति ।

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)** बहुवचनम् **D)** अन्यवचनम्

8. प्रश्नान् इति शब्दस्य वचनम् इदं भवति ।

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)**बहुवचनम् **D)** अन्यवचनम्

9. ग्रन्थालयः इति शब्दस्य एषा विभक्तिः भवति ।

A) प्रथमा विभक्तिः **B)** द्वितीया विभक्तिः **C)** षष्ठी विभक्तिः **D)** चतुर्थी विभक्तिः

10. एकाग्रतायाः इति शब्दस्य एषा विभक्तिः भवति ।

A) प्रथमा विभक्तिः **B)** द्वितीया विभक्तिः **C)** षष्ठी विभक्तिः **D)** चतुर्थी विभक्तिः

11. पुस्तकेभ्यः इति शब्दस्य एषा विभक्तिः भवति ।

A) प्रथमा विभक्तिः **B)** द्वितीया विभक्तिः **C)** षष्ठी विभक्तिः **D)** चतुर्थी विभक्तिः

12. प्रश्नान् इति शब्दस्य एषा विभक्तिः भवति ।

A) प्रथमा विभक्तिः **B)** द्वितीया विभक्तिः **C)** षष्ठी विभक्तिः **D)** चतुर्थी विभक्तिः

13. प्रेषयति अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट् **)**

14. अपृच्छत् अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट् **)**

15. अयच्छत् अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट् **)**

16.गच्छ अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट्

17. अभवत् अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट्

18. वर्तते अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट्

19.आगच्छति अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)**लोट् **D)** लृट्

20. भवति   अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)**लोट् **D)** लृट्

21. भविष्यति अत्र एषः लकारः अस्ति ।

A) लट् **B)** लङ्**.** **C)** लोट् **D)** लृट्

22. प्रेषयति अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः **B)** मध्यमपुरुषः **C)** उत्तमपुरुषः **D)** अन्यपुरुषः

23.अपृच्छत् अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः **B)** मध्यमपुरुषः **C)** उत्तमपुरुषः **D)** अन्यपुरुषः

24. अयच्छत् अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः **B)** मध्यमपुरुषः **C)** उत्तमपुरुषः **D)** अन्यपुरुषः

25. गच्छ अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः B) मध्यमपुरुषः C) उत्तमपुरुषः D) अन्यपुरुषः

26.वर्तते अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः B) मध्यमपुरुषः C) उत्तमपुरुषः D) अन्यपुरुषः

27. आगच्छति अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः B) मध्यमपुरुषः C) उत्तमपुरुषः D) अन्यपुरुषः

28. भवति अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः B) मध्यमपुरुषः C) उत्तमपुरुषः D) अन्यपुरुषः

29. भविष्यति अत्र एषः पुरुषः अस्ति ।

A) प्रथमपुरुषः B) मध्यमपुरुषः C) उत्तमपुरुषः D) अन्यपुरुषः

30. प्रेषयति अत्र एतत् वचनम् अस्ति । ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

31. अपृच्छत् अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

32. अयच्छत् अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

33. गच्छ अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

34. वर्तते अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

35. आगच्छति अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

36. भविष्यति अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

37. भवति अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

38. अभवत् अत्र एतत् वचनम् अस्ति ।

A) एकवचनम् B) द्विवचनम् C) बहुवचनम् D) अन्यवचनम्

II. विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत । (धा-सा)

39. अखण्डानन्दः **40.** पुस्तकालयः **41.** आश्चर्यचकितः **42.** प्रतिदिनम् **43.**असत्यम् **44.** ग्रन्थालयः ।

III.. एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा-सा)

45. स्वामी विवेकानन्दः कुत्र गतवान् ?

46. विवेकानन्दः स्वशिष्यं कुत्र प्रेषयति स्म ?

47. ग्रन्थपालः काम् दृष्ट्वा आश्चर्यचकितः जातः ?

48. पठनार्थं का आवश्यकी ?

49. विवेकानन्दस्य शिष्यः कः ?

50. स्वामी विवेकानन्दः कीदृशः सन्यासी आसीत् ?

51. विवेकनन्दस्य यशसः कारण किम् आसीत् ?

52. विवेकनन्दाय किम् अतीव रोचते स्म ?

53. अखण्डानन्दः पुस्तकं स्वीकर्तुं कुत्र आगतवान् ?

54. एकाग्रता अस्माकं कार्येषु किं वर्धयति ?

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत । ((स्म/धा-सा)

55. ग्रन्थालयस्य ग्रन्थपालः किम् अचिन्तयत् ? (2023 March)

56. एकग्रतायाः विषये विवेकानन्दः किम् अवदत् ?

57. ग्रन्थपालः कोपेन किम् अपृच्छत् ?

V यथानिर्देशं उत्तरं लिखत । (अ-क)

58. " गच्छ अद्य अहं पुस्तकं न दास्यामि " । (2024 March)

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

59. "मया एतानि सर्वाणि पुस्तकानि पठितानि " ।

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?.

60. " एकाग्रता पठनार्थम् आवश्यकी वर्तते " ।

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

****

समासः

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	07	22	09	-	38
अङ्का	07	22	09	-	

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का	
1	वस्तुनिष्टः	04	04	
2	अतिलघूत्तरम्	34	34	
3	लघूत्तरम्	0	0	
4	दीर्घोत्तरम्	0	0	

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	07	07
साधारणः	22	22
कठिनः	09	09
आहत्य	38	38

I एकवाक्येन उत्तरत॥ (स्म-सु)

1. समासः नाम कः ?

2. विग्रहवाक्यं नाम किम् ?

3. बहुव्रीहिसमासः कतिविधः ?

4.अव्ययीभावसमासे प्रायः पूर्वपदं किम् भवति ?

II रिक्तस्थानं पूरयत।(स्म/धा-सा)

5. ------प्रधानः बहुव्रीहिः ॥

6. ------प्रधानः अव्ययीभावः ॥

7. पूर्वोत्तरपदानां विभक्तिः समाना चेत् -----बहुव्रीहिः ॥

8. पूर्वोत्तरपदानां विभक्तिः विभिन्ना चेत् ------बहुव्रीहिः॥

III समूहेतरं पदं चित्वा लिखत ((धा-सा)

9. यथाविधि अनुरूपम्, आमुक्तिः, चक्रपाणिः ॥

10. प्राप्तानन्दः, पद्मनाभः, प्रतिदिनम्, शूलपाणिः ॥

11. महाबलः, शूलपाणिः, पद्मनाभः, चन्द्रशेखरः ॥

IV चतुर्थं पदं लिखत ॥ (स्म/धा-सा)

12. उत्तरपदार्थप्रधानः - तत्पुरुषः, अन्यपदार्थप्रधानः - ....॥

13. उभयपदार्थप्रधानः— द्वन्द्वः पूर्वपदार्थप्रधान - ....॥

14. निर्विघ्नम् - अव्ययीभावः ; महाबलः - ....॥

15. चन्द्रशेखरः — बहुव्रीहिः ; ; प्रतिक्षणम् - ....॥

V विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत (अ-क)

16. अधीतव्याकरणः-
17. शूलपाणिः-
18. उपवृक्षम् –
19. यथाविधि –
20. प्राप्तानन्दः –
21. प्रतिक्षणम् –

VI समस्तपदानि लिखित्वा समासनाम लिखत ॥ (अ-क)

22 लम्बम् उदरं यस्य सः—

23. दिनं दिनं

24. महत् बलं यस्य सः

25. विघ्नानाम् अभावः

26. चक्रं पाणौ यस्य सः

27. पद्मं नाभौ यस्य सः

28. चन्द्रः शेखरे यस्य सः-

29. मुक्तेःपर्यन्तम्

॥क्रियाकलापः ॥(धा-सा)

30. वृकस्य उदरं इव उदरं यस्य सः ॥ - बहुव्रीहिसमासः ॥

31. प्रकृष्टं बलं यस्य सः ॥ - बहुव्रीहिसमासः ॥

32. जितानि इन्द्रियाणि येन सः ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

33. समानं उदरं यस्य सः - ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

34. त्रीणि लोचनानि यस्य सः - ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

35. निर्गतं धनं यस्मात् सः—॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

35. वीरः पुरुषः यस्मिन् सः - ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

37. विशाले अक्षिणी यस्याः सा - ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

38. मूषकः वाहनम् यस्य सः - ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

****

इन्दुः क्षीरनिधाविव

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	12	20	09	-	41
अङ्का	12	23	25	-	60

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का	
1	वस्तुनिष्टः	13	13	
2	अतिलघूत्तरम्	16	16	
3	लघूत्तरम्	05	10	
4	दीर्घोत्तरम्	07	21	

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	12	12
साधारणः	22	27
कठिनः	07	21
आहत्य	41	60

I.बहुविकल्पोत्तरप्रश्नाः|(स्म-सु)

1.'देहः' अस्य समानार्थकपदम् इदं भवति|

A) अङ्गः **B)** रक्षा **C)** मस्तकः **D)** कायः

2.'इन्दुः' अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A) चन्द्रः **B)** सूर्यः **C)** नक्षत्रम् **D)** आकाशः

3.'रविः' अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A)निशाकरः **B)**दिवाकरः **C)**रत्नाकरः **D)**हितकरः

4.'पुरी' अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A)आहारः **B)**तैलम् **C)**रुचिकरः **D)**नगरी

5.'शैशवः' अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A)वार्धक्यम् **B)**यौवनम् **C)**बाल्यम् **D)**प्रातःकालः

6.'प्रज्ञा' अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A) बुद्धिः **B)** दृष्टिः **C)** देहः **D)** विज्ञानम्

7.'भूत्यर्थम्' अस्य सन्धिविभागः एवं भवति|

A) भू+त्यर्थम् **B)** भूति+अर्थम् **C)** भूत्य+अर्थम् **D)** भूतु+अर्थम्

8.'तनुः' अस्य अस्य समानार्थकं पदम् इदं भवति|

A) पादः **B)** देहः **C)** हस्तः **D)** शिरः

9.'उत्स्रष्टुम्' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A)क्त्वा **B)** क्त **C)**तुमुन् **D)** ल्यप्

10.'आगत्य' अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A) क्त्वा **B)** क्त **C)** तुमुन् **D)** ल्यप्

II.चतुर्थं पदं लिखत ।(धा-सा)

11.धर्मराजः-चन्द्रवंशीयः :: दिलीपः-____________|

12.सूर्यः-रसम् आदत्ते :: दिलीपः-_____________|

13.भारविः-किरातार्जुनीयम् :: कालिदासः-_______|

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।(धा-सा)

14.के शैशवे अभ्यस्तविद्याः आसन्?

15.तनुवाग्विभवः कः?

16.कः इन्दुः क्षीरनिधाविव प्रसूतः?

17.दिलीपः कः इव प्रांशुः आसीत्?

18.दिलीपः भूमिं काम् इव शशास?

19.क्षात्रो धर्म इवाश्रितः कः?

20.कः आरम्भसदृशोदयः आसीत्?

21.वेलावप्रवलया, परिखीकृतसागरा च का?

22.वार्धके मुनिवृत्तयः के?

23.चापलायप्रचोदितः इति कः वदति?

IV.द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।(धा-सा)

24.रघुवंशीयराजाः कथम् आसन्?

25.कीदृशीम् उर्वीं दिलीपः एकपुरीमिव शशास?

26.दिलीपः क्षात्रो धर्म इवाश्रितः कथम्?

27.दिलीपस्य शासनपद्धतिः कथम् आसीत्?

28.कालिदासः रघूणां विषये स्वाभिप्रायं कथं वदति?

V.विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत । (अ-क)

29.व्यूढोरस्कः|

30.क्षीरनिधिः|

31.महाभुजः|

32.सदृशारम्भः|

33.राजेन्दुः|

34.वृषस्कन्धः|

VI.कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा दशभिः वाक्यैः उत्तरं लिखत । (धा/अ-सा/क)

35.दिलीपः कीदृशः राजा आसीत् इति वर्णयत| (2023 March)

36.दिलीपस्य शासनपद्धतिं विवृणुत|

37.रघुवंशीयराजानां लक्षणं विवृणुत|

VII.श्लोकतात्पर्यम् कर्नाटकभाषायां आङ्ग्लभाषायां संस्कृतभाषायां वा विवृणुत ।(अ-क)

38.शैशवेऽभ्यस्तविद्यानां यौवने विषयैषिणाम्|
वार्धकेमुनिवृत्तीनाम् योगेनान्ते तनुत्यजाम्||

39.आकारसदृशप्रज्ञः प्रज्ञया सदृशागमः|
आगमैः सदृशारम्भः आरम्भसदृशोदयः|

40.प्रजानामेव भूत्यर्थं स ताभ्यो बलिमग्रहीत्|
सहस्रगुणमुत्स्रष्टुम् आदत्ते हि रसं रविः||

41.स वेला वप्रवलयां परिखीकृतसागराम्|
अनन्यशासनाम् उर्वीम् शशासैकपुरीमिव||

****

कारकम्

गद्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	08	13	00	-	21
अङ्का	08	13	00	-	21

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का	आहत्य
1	वस्तुनिष्टः	08	08	08
2	अतिलघूत्तरम्	13	13	13
3	लघूत्तरम्	0	0	0
4	दीर्धोत्तरम्	0	0	0

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	08	07
साधारणः	08	08
कठिनः	05	05
आहत्य	21	21

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत | (स्म-सु)

1. **"**वृक्षात्**"** अत्र इदं कारकम् भवति।

A) अधिकरणकारकम् **B)** अपादानकारकम् **C)** करणकारकम् **D)** संप्रदानकारकम्

2." कर्मकारकम्**"** अत्र इयं विभक्तिः   ।

A) तृतीया **B)** पञ्चमी **C)** द्वितीया **D)** चतुर्थी

3. भाद्रपदमासे गणेशचतुर्थी महोत्सवः भवति

A) कर्तृ **B)** कर्म **C)** अधिकरणम् **D)** सम्प्रदानम्

4."चतुर्थी विभक्तेः**"** इदं कारकम् उच्यते।

A) अपादानम् **B)** अधिकरणम् **C)** कर्तृ **D)** सम्प्रदानम्।

5.अस्याः विभक्तेः कारकम् नास्ति।

A) प्रथमाविभक्तेः **B)** द्वितीया विभक्तेः **C)** सप्तमीविभक्तेः **D)** षष्ठीविभक्तेः

6."करणकारक**"**सम्बद्धं इदं वाक्यम् भवति।

A) नेत्रः चित्रं दृश्यते **B)** नेत्राय चित्रं दृश्यते **C)** नेत्राभ्यां चित्रं दृश्यते **D)** नेत्रं चित्रं दृश्यते

7. कारकाणां संख्या **I**

A) त्रीणि **B)** षट् **C)** सप्त **D)** पञ्च

8. माता पुत्र फलं यच्छति रेखाङ्कितपदसम्बद्धा कारकविभक्तिः इयं भवति

A) षष्ठी **B)** प्रथमा **C)** चतुर्थी **D)** पञ्चम

II. अधस्तनवाक्येषु विद्यमानानि कारकाणि लिखत ।(धा-क)

9.छात्रः पाठं पठति।

10.पुत्राय जनकः धनं ददाति ।

11.गृहे भोजनं खादामः ।

12.सा पत्रं लेखन्या लिखति ।

13.हस्तात् सुधाखण्डः पतति ।

14. रामेण वाली हतः।

15. रामं रमेशं भजे।

III. योजयत ।(स्/धा-सु/सा)

16.हस्तेन	सम्प्रदानम्
17.पादपात्	कर्म
18. रामाय	करणम्
19.शालायाम्	अपादानम्
20.सुरेशः	अधिकरणम्
21. पुस्तकं	कर्ता

****

अलङ्कारः

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

अलङ्कारः	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	08	10	07	–	25
अङ्काः	08	10	14	–	32

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	10	10
2	अतिलघूत्तरम्	08	08
3	लघूत्तरम्	07	14
4	दीर्घोत्तरम्	00	00

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	05	05
साधारणः	15	17
कठिनः	05	10
आहत्य	25	32

I. सूक्तम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |(स्म-सु)

1. यत्र शब्दैः काव्यस्य सौन्दर्यं वर्धते तत्र अयमलङ्कारः ||

A) शब्दालङ्कारः **B)** अर्थालङ्कारः **C)** देहालङ्कारः **D)** मुखालङ्कारः

2. यत्र अर्थविशेषैः काव्यस्य सौन्दर्यं वर्धते तत्र अयमलङ्कारः |

A) शब्दालङ्कारः **B)** अर्थालङ्कारः **C)** देहालङ्कारः **D)** मुखालङ्कारः

3. **"**उपमानम्**,**उपमेयम्**,**उपमावाचकम्**,** गुणाः**"** अत्र समूहेतरपदम् इदं भवति |

A) उपमानम् **B)** उपमेयम् **C)** उपमावाचकम् **D)** गुणाः

4. अभेदः अस्मिन् अलङ्करे वर्ण्यते |

A) उपमालङ्कारः **B)** रूपकालङ्कारः **C)** श्लेशालङ्कारः **D)** अनन्वयालङ्कारः

5. **"**सर्वदोमाधवः पायात्**"** अत्र अयमलङ्कारः |

A) उपमालङ्कारः **B)** रूपकालङ्कारः **C)** श्लेशालङ्कारः **D)** अनन्वयालङ्कारः

6. यत्र एकमेव वस्तु उपमानं उपमेयं च भवति तत्र अयमलङ्कारः |

A) उपमालङ्कारः **B)** रूपकालङ्कारः **C)** श्लेशालङ्कारः **D)** अनन्वयालङ्कारः

II.एकवाक्येन उत्तरं लिखत | (स्म-सु)

7. अलङ्कारः नाम कः ?

8. अलङ्कारस्य भेदौ कौ ?

9. शब्दालङ्कारः नाम कः ?

10. अर्थालङ्कारः नाम कः ?

11. उपमालङ्कारे कति अंशाः भवन्ति ?

12. यत्र उपमानोपमेययोः मध्ये अभेदः वर्ण्यते तत्र कः अलङ्कारः ?

13. यत्र वाक्ये पदे वा अनेकार्थाः भासन्ते तत्र कः अलङ्कारः ?

14. यत्र एकमेव वस्तु उपमानम् उपमेयं च भवति   तत्र कः अलङ्कारः ?

III. चतुर्थपदं लिखत | (स्/धा-सु/सा)

15. उपमालङ्कारः – सादृश्यः :: रूपकालङ्कारः - ----------
16. श्लेशः – नानार्थसंश्रयः :: अनन्वयः - ------------
17. मुखं चन्द्रः इव सुन्दरम् – उपमालङ्कारः :: मुखचन्द्रः - ------------
18. सर्वदोमाधवः पायात् – श्लेषः :: रामरावणयोर्युद्धं रामरावणयोरिव - ----------------

IV. लक्षणं विलिख्य अलङ्कारस्य नाम लिखत | (अ-क)

19. सोमदत्तः अभिमन्युः इव शूरः | (2023 March)

20. गगनं गगनाकारं सागरः सागरोपमः |

21. मुखारविन्दे विनिवेशयन्तम् |

22. कादम्बरीरसज्ञानां आहारोऽपि न रोचते |

23. तस्याः मुखं कमलमिव सुन्दरम् |

24. मुखचन्द्रः |

25. सैन्धवमानय |

****

|| अनुवादः ||

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

अनुवादः	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	00	16	00	–	16
अङ्काः	00	32	00	–	32

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	00	00
2	अतिलघूत्तरम्	00	00
3	लघूत्तरम्	16	32
4	दीर्घोत्तरम्	16	32

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	00	00
साधारणः	08	16
कठिनः	08	16
आहत्य	16	32

I. कर्नाटक भाषया आङ्लभाषया वा अनुवादं कुरुत |(धा-सु)

1.पुरा भोजभूपालस्य सभायां अनेके कवयः आसन् | तेषामेकः कालिदासः नाम |

2.आसीत् द्रोणो नाम प्रथितः धनुर्वेदाचार्यः तस्य धनुरगवेदकौषलम् दृष्ट्वा भीष्मः तं स्वनगरं आनयत् |

3. गोदावरीनदीतीरे शाल्मलीतरुः आसीत् | तत्र अनेके पक्षिणः निवसन्तिः |

4. वयं प्रतिदिनं शालां गच्छामः | तत्र संस्कृतमपि पठामः |

5. कृषिकाः ग्रामे निवसन्ति | ते क्षेत्रेषु श्रमेण कार्यं कुर्वन्ति |

6. शिवपार्वत्योः पुत्रः गणेशः | कार्यारम्भे सर्वे गणेशं पूजयन्ति |

7 परश्वः शालायां वार्षिकोत्सवः भविष्यति | गण्याः अतिथयः आगमिश्यन्ति |

8. नारीकेलवृक्षः कल्पवृक्षः इति भूलोके जनाः भावयन्ति | अत्र वृक्षस्य सर्वे भागाः उपयोगाय भवन्ति |

II. संस्कृतेन अनुवादं कुरुत |(धा-क)

9. ಮಹಾಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

10. ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ಯಾನವಿದೆ. ಆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಸರೋವರವಿದೆ.

11. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ.

12. ಇಂದು ರವಿವಾರ,ಶಾಲೆಗೆ ವಿರಾಮವಿದೆ. ನಾಳೆ ಸೋಮವಾರ ನಾವು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವೆವು.

13. ಗಾಳಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಇದೆ. ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬದುಕಲಾರವು.

14. ಆನೆಯು ಸಸ್ಯಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿ.ಅದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ.

15. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತವೆ.

16. ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸೋಣ.

****

PART – 2

सूक्तिपीयूषम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

सूक्तिपीयूषम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	20	30	9	–	59
अङ्काः	20	40	12	–	72

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	08	08
2	अतिलघूत्तरम्	44	44
3	लघूत्तरम्	04	08
4	दीर्घोत्तरम्	03	12

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	12	12
साधारणः	30	30
कठिनः	17	30
आहत्य	59	72

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत |(स्म-सु)

1.'पदपाः' अस्य समानार्थकपदं इदम् भवति।

A) हस्ताः **B)** पादाः **C)** वृक्षाः **D)** पाषाणाः

2.'क्षयः' अस्य विरुद्धार्थकपदं इदम् भवति।

A) सुक्षयः **B)** अक्षयः **C)** रक्षयः **D)** निरक्षयः

3.'तस्य' अत्र अन्यलिङ्गपदं इदम् भवति।

A) तस्या **B)** तस्यै **C)** तया **D)** तस्याः

4.'पर्वतीकृत्य ' एषः प्रत्ययः अस्ति।

A) ल्यप् **B)** क्त्वा **C)** तुमुन् **D)** तव्यत्

5.'शिक्षा <u>क्षयं</u> गच्छति ' अत्र रेखाङ्कितपदं इदं कारकम् भवति।

A) कर्मकारकम् **B)** करणकारकम् **C)** सम्प्रदानकारकम् **D)** अधिकरणकारकम्

6.'शुष्यति' अत्र एषः लकारः भवति।

A) लङ् **B)** लृट् **C)** लोट् **D)** लट्

7.निपतन्ति' अत्र इदं वचनम् भवति।

A) एकवचनम् **B)** द्विवचनम् **C)** बहुवचनम् **D)** त्रिवचनम्

8.यस्य' अत्र इयं विभक्तिः विद्यते

A) तृतीया **B)** सप्तमी **C)** पञ्चमी **D)** षष्ठी

II. एकवाक्येन उत्तरत । (स्म-सु)

9. अक्षयाः निधयः कति सन्ति ?

10. कालपर्ययात् का क्षयं गच्छति ?

11. किं तथैव तिष्ठति

12. केषां मैत्री छायेव भवति ?

13. सन्तः कान् पर्वतीकुर्वन्ति ?

14. भाषितं कथं भवेत् ?

15. हृदयं कीदृशं भवति ?

16.कीदृशाः पादपाः निपतन्ति ?

17. किं जलस्थानगतं शुष्यति ?

18. सुभाषितानि किम् बोधयन्ति ?

III. रिक्तस्थानं पूरयत । (स्म/धा-सु/सा)

19. .... पूर्वार्धपरार्धभिन्ना ।

20. जलं .... च शुष्यति ।

21 . पञ्चैतानि .... निधिः ।

22. ....सत्यभूषितम् ।

23. मनसि वचसि काये .... ।

24. हुतं च दत्तं च .... ।

25. शिक्षा .... गच्छति ।

26. छायेव मैत्री .... ।

IV. **संयोजयत । (स्म/धा-सु/सा)**

अ	आ
27. सुबद्धमूलाः	मैत्री
28. मित्रसङ्ग्रहः	विलसन्तः
29. लघ्वी	निधिः
30. सन्तः	गुर्वी
31. हृदयम्	पादपाः
32. भाषितं	क्षयिणी
33. छायेव	सदयम्
34 आरम्भगुर्वी	सत्यभूषितम्

V. विरुद्धपदं लिखत ।(धा-सा)

35. क्षयिणी 36. अक्षयः 37. उपकारः 38. पीयूषम् 39. पुरा 40. मैत्री 41.खलः

VI. पर्यायपदं लिखत ।

42. कायः 43. पश्चात् 44. शिक्षा 45. सन्तः 46.हृदयं 47.पादपाः 48.जलं

VII. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।(धा-सा)

49. कलिस्तस्य 50. छायेव 51.तथैव 52. पञ्चैतानि

VIII. श्लोकं पूरयत ।(अ-सा/क)

53. शीलं शौर्यम् .... I(2024 March)

.... निधिः।।

54. सदयं .... ।
.... किम् ।।

55. मनसि .... ।

....कियन्तः ॥

IX. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।(अ-सा/क)

56. पञ्च अचोरहरणीयानि कानि ?

57. कालान्तरे कानि विनश्यन्ति ?

58.खलसज्जनानां मैत्री कीदृशी भवति इति वर्णयत ।

59. सन्तः कीदृशाः भवन्ति इति विवृणुत

****

यदुगिरिः

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

यदुगिरिः	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	29	30	6	–	65
अङ्काः	29	36	20	–	85

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	23	23
2	अतिलघूत्तरम्	30	30
3	लघूत्तरम्	08	16
4	दीर्घोत्तरम्	04	16

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	20	20
साधारणः	34	40
कठिनः	11	25
आहत्य	65	85

I. बहुविकल्पोत्तरप्रश्नाः|(स्म-सु)

1. 'यदुगिरि' शब्दस्य समानार्थकपदम् इदं भवति|

A)स्वर्णवल्ली **B)**सिद्धगङ्गा **C)**मेलुकोटे **D)**आदिचुञ्चनगिरिः

2. श्रीरामानुजाचार्यः अस्य सिध्दान्तस्य प्रतिपादकः आसीत्।

A) वेदान्तस्य **B)**अद्वैतसिद्धान्तस्य। **C)**विशिष्टाद्वैतसिद्धान्तस्य **D)** द्वैतसिद्धान्तस्य

3. विशिष्टाद्वैत सिद्धान्तस्य प्रतिपादकः एषः आसित्।

A)श्रीरामानुजाचार्यः **B)**श्रीशङ्कराचार्यः **C)**श्रीमध्वाचार्यः। **D)**श्री राघवेन्द्रस्वामी

4.मेलुकोटे अस्मिन् मण्डले अस्ति।

A) उत्तरकन्नडे। **B)** बेङ्गलूरुमण्डले। **C)** मैसूरुमण्डले। **D)** मण्डयमण्डले|

5. 'उन्नतः' अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति

A) 'अवनतः'। **B)** समतलः| **C)** विस्तरः| **D)** वर्तुलः|

6. 'अभिवृद्धिः' अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति।

A) अनभिवृद्धिः **B)** वृद्धिः **C)** वृद्धः **D)** मूढः|

7.' देवः' अस्य विरुद्धार्थक पदम् इदं भवति|

A) सुरः **B)** यक्षः **C)** दानवः **D)** गन्धर्वः।

8. दुष्कृत्यम् अस्य विरुद्धार्थकं **..........|**

A) दुष्टकार्यम् **B)** सुकृत्यम् **C)** अतिकृत्यम् **D)** सत्यम् **|**

9. आचार्यः अस्य समानार्थकं पदं इदं भवति|

A) गुरुः **B)** शिष्यः **C)**छात्रः **D)** विचार्य|

10. "लुण्ठाकः**"** अस्य समानार्थक पदं इदं भवति|

A) सज्जनः **B)** दुष्टः **C)** लुण्ठः **D)** चोरः **|**

11.प्रचलति अत्र एष**:** लकार**:** भवति **|**

A.लट्लकारः **B.** लिट्लकारः **C.** लोट्लकारः **D.**लङ्लकारः

12.अस्ति अत्र एष**:** लकार**:** भवति **|**

A.लट्लकारः **B.**लिट्लकारः **C.**लोट्लकारः **D.**लङ्लकारः

13.प्रार्थितवान् अत्र एषः प्रत्ययः भवति|

A.क्तवतु **B.**क्त **C.**तुमुन् **D.**क्त्वा

14.'अभवत्' एष**:** लकार**:** भवति|

A.लट्लकारः **B.**लिट्लकारः **C.**लोट्लकारः **D.**लङ्लकारः

15.'वर्तन्ते' अत्र एष**:** लकार**:** भवति|

A.लट्लकारः **B.**लिट्लकारः **C.**लोट्लकारः **D.**लङ्लकारः

16.'अयच्छत्' अत्र एष**:** लकार**:** भवति|

A.लट्लकारः **B.**लिट्लकारः **C.**लोट्लकारः **D.**लङ्लकारः

17.'सीताया' **–** अत्र एषा विभक्ति**:** भवति|

A. तृतीया **|** **B.**चतुर्थी **C.**पञ्चमी **D.**षष्ठी

18.'लुण्ठाकैः' **-** अत्र एषा विभक्ति**:** भवति|

A.तृतीया **|** **B.**चतुर्थी **C.**पञ्चमी **D.**षष्ठी

19.'मूर्तिः'**-** अत्र एषः लिङ्गः भवति **|**

A.पुल्लिङ्गः **B.**स्त्रीलिङ्गः **C.**नपुंसकलिङ्गः **D.**अन्यलिङ्गः

II) चतुर्थं पदं लिखत |(स्म-सु/सा)

20.अद्वैतम् - श्री शङ्कराचार्यः | विशिष्टाद्वैतम् _______________|

21.आदिचुञ्चनगिरि :- रामनगरमण्डले | मेलुकोटे __________________|

22. श्री चेलुवनारायण :- मन्दिरम् | वैरमुडि :-_______________|

23.धनुष्कोटिः :- तीर्थक्षेत्रम् | वेदान्तबोधिनी ____________|

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत |(स्म/धा-सा)

24.मेलुकोटे कस्मिन् मण्डले अस्ति ?

25.मेलुकोटे इति किमर्थं प्रसिद्धम् अभवत् ?

26.अपूर्णानि राजगोपुराणि केन निर्मितानि?

27.'वैरमुडि' इति उत्सवः कदा आचर्यते?

28.विशिष्टाद्वैतसिद्धान्तप्रतिपादकः कः?

29.कः राजा श्रीवैष्णवमतदीक्षां स्वीकृतवान्?

30.मेलुकोटे क्षेत्रे अत्यन्तं सुन्दरं मन्दिरम् किम् ?

31.पर्वतप्रदेशे कः देवालयः वर्तते ?

32.सनत्कुमारेण प्रतिष्ठापितः आलयः देवः कः ?

33.श्री रामानुजाचार्याः कस्मात् आगतवन्तः ?

34.का मनोव्याधिपिडिता आसीत् ?

35. के रोगं पर्यहरन् ?

36.राजाविष्णुवर्धनस्य पूर्वनाम किम् ?

37.श्री रामानुजाचार्याः कदा चेलुवनारायणम् प्रतिष्ठापितवन्तः ?

38.उत्सवमूर्तिः कैः चोरिता आसीत् ?

39.धनुष्कोटिः कुत्र अस्ति ?

40.कुत्र रामः सीतयाः सह आजजाम ?

41. कुत्र राम: कथं जलोद्गमनं चकार?

42.अर्धनिर्मितानि राजगोपुरणि केन निर्मितानि?

43.प्रसिद्धं गुहालयद्वयं किमिति प्रसिद्धम्?

44.मेलुकोटे क्षेत्रे संस्कृतमहापाठशालायाः नाम किम्?

45.पुण्यक्षेत्रम्, तीर्थक्षेत्रम्, ऐतिहासिकं च क्षेत्रम् इति किम् प्रसिद्धम्?

IV. द्वि-त्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत (धा/अ-सा/क)

46.मेलुकोटे क्षेत्रस्य नामान्तराणि कानि?
47.बिट्टिदेव: किमर्थं श्री वैष्णवमतदीक्षां स्वीकृतवान्?
48.मेलुकोटे क्षेत्रे आकर्षक स्थानाति कानि?
49.धनुष्कोटि विषये का पुराणकथा श्रूयते?
50.योगनरसिह मन्दिरस्य विशेष: क:?
51.श्री चेलुवनारायण मन्दिरम् केन कदा निर्मीतम्?
52.मेलुकोटे क्षेत्रे क: उत्सवः आचर्यते? कदा आचर्यते?
53.जक्कणाचारि नाम्ना अमरशिल्पिना कानि शिल्पानि निर्मितानि?

V.विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत |(अ-क)

54.उत्सवमूर्तिः| **55**. भक्तप्रह्लादः| **56**.पुराणकथा | **57**.पाठशाला|

58. निराधारः| **59**. देवालयः| **60**. वैष्णवक्षेत्रम् **61**.मनोव्याधिः|

VI.कर्णटक भाषाया आग्लंभाषाया वा दशभिः वाक्यैः उत्तरं लिखत|(धा/अ-क)

62.मेलुकोटे क्षेत्रम् अधिकृत्य लिखत |

63.मेलुकोटे क्षेत्रे श्रीरामानुजाचार्यस्य योगदानं विवृणुत |

64.मेलुकोटे क्षेत्रे उत्सवानां विवरणं कुरुत |

65.मेलुकोटे क्षेत्रे विद्यमानानां आकर्षक स्थानानां वेषये विवृणुत |

****

मुद्राङ्गुलीयम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

मुद्राङ्गुलीयम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	09	12	11	–	32
अङ्काः	09	18	15	–	42

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	09	09
2	अतिलघूत्तरम्	16	16
3	लघूत्तरम्	04	08
4	दीर्घोत्तरम्	03	09

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	10	10
साधारणः	18	23
कठिनः	04	09
आहत्य	32	42

I. सूक्तम् उत्तरं छित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत| (स्म-सु)

1) श्रव्यकाव्येषु अन्यतमः भेदः इदं भवति |

A)नाटकम् **B)** रूपकम् **C)** चम्पू **D)** प्रकरणम्

2) "मुद्राङ्गुलीयम्**"** अस्मात् काण्डात् स्वीकृतः |

A) बालकाण्डात् **B)** अरण्यकाण्डात् **C)** युद्धकाण्डात् **D)**सुन्दरकाण्डात्

3) "मारुतिः**"** अस्य पर्यायपदम् इदं भवति |

A) आञ्जनेयः **B)** शिवः **C)** गणपतिः **D)** कृष्णः

4) "दिवा**"** अत्र विरुद्धं पदम् इदं भवति |

A) रात्रिः **B)** प्रातः **C)** भानुः **D)** चन्द्रः

5) "भवति**"** अत्र एषः लकारः भवति |

A) लट् लकारः **B)** लिट् लकारः **C)** लङ् लकारः **D)** लोट् लकारः

6) रघुवंशम् **–** पद्यकाव्यम् **::** चम्पूरामायणम् ____________

A) पद्यकाव्यम् **B)** चम्पूकाव्यम् **C)** नाटकम् **D)** प्रकरणम्

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत | (स्म/धा-सु/सा)

7) चम्पूरामायणस्य कर्ता कः ?

8) सीतां कः अपहृतवान् ?

9) लड्कानगरं केषां राजधानी ?

10) हनूमान् सीतायैः किं प्रायच्छत् ?

11) कम् आदाय हनूमान् लड्कातः प्रतस्थे ?

12) श्रीरामस्यदूतः कः?

13) दिवसेश्वरः कः ?

III चतुर्थपदं लिखत। (धा-सा)

14) दशकण्ठः – रावणः :: दाशरथिः - ----------

15) जानकी – सीता :: दिवसेश्वरः - ------------

16) हनूमान् – आञ्जनेयः :: शशि - ------------

IV. सन्धिं विभज्य नाम लिखत। धा-सा)

17) सोऽपि। 18) महेन्द्रः। 19) सैषा। 20) वसतीति 21) इत्यादि

V. विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत। (धा-क)

22) दशास्य 23) खगेन्द्रः 24) शीतभानुः 25) राघवेन्द्रः

VI. श्लोकतात्पर्यं कर्नाटकभाषया आड्लभाषया वा लिखत। धा/अ-सा/क)

26) ततो हनूमान्दशकण्ठनीतां सीतां विचेतुं पथि चारणानाम्।
महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः प्रस्थादुदस्थात् प्रथमानवेगः॥

27) कल्याणी ! त्वद्वियोगेन तीर्वयोगेन ताम्यतः।
राघवेन्द्रस्य दूतं मामन्यथा मा स्म मन्यथाः॥

VII. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत। (अ-क)

28) हनूमान् महेन्द्रशैलात्कथं उदस्थात् ?

29) हनूमान् कथं सीतां स्व परिचयं उक्तवान् ?

30) हनुमान् किम् इति चिन्तां ततान ?

31) रामः सीतां विना कथं वसति।

VIII. कवेः देश-काल-कृतीनां विषये लिखत। (अ-क)

32) भोजराजः (2023 March)

*** ’

सनातनी नो बध्नाति

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

सनातनी नो बध्नाति	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	06	09	03	00	18
अङ्काः	06	09	11	00	26

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	06	06
2	अतिलघूत्तरम्	09	09
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्घोत्तरम्	03	03

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	06	06
साधारणः	09	12
कठिनः	03	08
आहत्य		

I.सूक्तोत्तरं चिनुत | (स्म-सु)

1. एषा भिन्ना भवति ।

1) जातिः 2) वेषः 3) नियमः 4) धर्मः

2. एषः भिन्नः भवति ।

1) जातिः 2) वर्णः 3) नीतिः 3) भाषा

3. एषः पूज्य शैलः |

1) जातिः 2) वेषः 3) हिमालयः 4) धर्मः

4. एषा पूज्य नदी वर्तते ।

1) नियमा 2) मानसः 3) नैल्नदी 4) गङ्गा

II.चतुर्थपदं लिखत । (स्म-सु)

5. अषनम् – आहारः :: परम्परा ------।

6. भाषा – भिन्ना :: वेषः -------।

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा-सा)

7) भिन्नौ कौ ?
8) अस्माकं का एका एव ?
9) पूज्यः शैलः कः ?

10) पूज्यनदी का ?
11) का अस्मान् बध्नाति ?

IV. पर्यायपदानि लिखत ।(अ-क)

12) वसनम्
13) नदी
14) शैलः 1
5) भाषा

V. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।(धा/अ-क)

16) भारतस्य विविधतायाम् एकतां वर्णयत ।
17) पद्यस्य तात्पर्यं संङ्गृह्य लिखत ।

VI.कविकृति परिचयः । (अ-क)

18) कविः – डा. बा. श्री. रामकृष्णराव् ।

****

॥ छन्दः॥

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

छन्दः	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	06	05	00	13	24
अङ्काः	06	05	00	39	50

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	06	06
2	अतिलघूत्तरम्	05	05
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्घोत्तरम्	13	39

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	06	06
साधारणः	05	05
कठिनः	13	39
आहत्य	24	50

I. सूक्तम् उत्तरं छित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत |(स्म-सु)

1. षडङ्गेषु तृतीयं अङ्गमिति ख्यातम् ।

A) अलङ्कारः **B)** छन्दः **C)** सन्धिः **D)** समासः

2. छन्दः कतिविधं भवति |

A) द्विविधम् **B)** चतुर्विधम् **C)** पञ्चविधम् **D)** षड्विधम्

3. पिङ्गलाचार्यस्य ग्रन्थः इदं भवति |

A) शास्त्रम् **B)** अलङ्कारशास्त्रम् **C)** छन्दः शात्रम् **D)** काव्यशास्त्रम्

II. चतुर्थपदं लिखत | (स्म-सु)

4) कालिदासः – रघुवंशम् :: पिङ्गलः - ----------

5) शब्दालङ्काराः – अर्थालङ्काराः :: मात्रागणकम् - ------------

6)स्यादिन्द्रवज्रा यदि तौ जगौ गः– इन्द्रवज्रा :: उक्तावसन्ततिलका तभजा गगौ ग- -----

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत |(धा-सा)

7) छन्दः शास्त्रस्य कर्ता कः ?

8) अनुष्टुभि प्रतिपादं कति अक्षराणि भवन्ति ?

9) वसन्ततिलकावृत्ते के के गणाः भवन्ति ?

10) मालिनीवृत्ते के के गणाः भवन्ति ?

11) इन्द्रवज्रावृत्ते के के गणाः भवन्ति ?

IV. प्रस्तारं विलिख्य गणविभागं कृत्वा छन्दोनाम लिखत |(अ-क)

12) कर्मण्येवाधिकारस्ते |

13) प्रस्थादुदस्थात् प्रथमानवेगः| (2023 March)

14) ज्योत्स्नां विनापि निवसेन्निशि शितभानुः |

15) निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः |

16) ततो हनूमान् दशकण्ठनीताम् |

17) सीतां विचेतुं पथि चारणानाम् |

18) महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः |

19) छायां विनापि विलसेद्दिवसेश्वरोऽपि |

20) एनां विना रघुपतिः परिगृह्य धैर्यम् |

21) सप्राण एव वसतीति विचित्रमेतत् |

22) मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णाः |

23) त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः |

24) परगुणपरमाणून्पर्वतीकृत्य नित्यम् |

****

“दाने सर्वं प्रतिष्ठितम्”

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

दाने सर्वं प्रतिष्ठितम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	5	8	3	00	16
अङ्काः	05	11	11	00	27

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	05	05
2	अतिलघूत्तरम्	05	05
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्घोत्तरम्	05	17

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	05	5
साधारणः	08	11
कठिनः	03	11
आहत्य	16	27

I सूक्तम् उत्तरं चिनुत । (स्म-सु)

1) एषः अङ्गराजः ।

1) कर्णः 2) इन्द्रः 3)अर्जुनः 4)कृष्णः

2) एषः वुप्रवेषधषरः आसीत् ।

1)कर्णः 2)इन्द्रः 3)अर्जुनः 4)कृष्णः

3) “महत्तरां भिक्षां याचे” इति अयं वदति ।

1)शल्यः 2)विप्रः 3)अर्जुनः 4)कृष्णः

4) “मच्छिरो ददामि” – इति एषः वदति ।

II.चतुर्थपदं लिखत । (स्म/धा-सा/सु)

5) वीर्यवान् : शब्दः :: महत्तरा ________

6) मद्रराजः – शल्यः :: अङ्गराजः _________

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (धा-सा)

7) विप्ररूपेण कः प्रविशति ?

8) कर्णस्य सारथिः कः ?

09) देवासुरैरपि न भेद्यं किम् ?

10) कालपर्ययात् का क्षयं गच्छति ?

11) किं किं शाश्वतं तिष्ठति ?

IV. यथानिर्देशं उत्तरं लिखत ।(अ-क)

12) “सागर इव तिष्ठतु ते यशः” ।

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

13) “जित्वा पृथिवीं ददामि” ।

कः पाठः ? कः अवदत् ? कम् अवदत् ?

V. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत । (अ-क)

14) इन्द्रकर्णयोः सम्भाषणं सङ्गृह्य लिखत ।

15) दानस्य महत्वविषये कर्णस्य अभिप्रायं लिखत ।

VI. कविकाव्यपरिचयं कुरुत । (धा-क)

16) कविः– भासः

****

तद्धितान्तम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

तद्धितान्तम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	04	08	04	00	16
अङ्काः	04	08	08	00	20

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	08	08
2	अतिलघूत्तरम्	04	04
3	लघूत्तरम्	04	08
4	दीर्घोत्तरम्	00	20

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	04	04
साधारणः	08	08
कठिनः	04	08
आहत्य	16	20

I.एकवाक्येन उत्तरं लिखत | (स्म-सु)

1) तद्धितान्तं नाम कि ?

2) तद्धितप्रत्ययाः केभ्यः प्रयुज्यते ?

3) प्रातिपदिकं नाम किम् ? ।

4) तद्धितान्तानां भेदौ कौ ?

II. समूहेतरपदं चित्वा लिखत । (धा-सा)

5) भवदीयः, मध्यमः, गुणवान्, ततः ।

6) आदिमः, रूपवान्, लघिष्ठः सर्वदा ।

7) तथा, यतः, अत्र, भवदीयः ।

8) एकदा, यथा, अन्यत्र, अस्मदीयः ।

III. चतुर्थं पदं लिखत । (धा-सा)

9) येन प्रकारेण – यथा :: तेन प्रकारेण – ________

10) तस्मात् – तसिल् :: अस्मिन् – ________

11) भवताम् अयम् – भवदीयः :: आदौ भवः – ________

12) गरिष्ठः – इष्ठन् :: रुपवान् – ________

IV. विवरणं विलिख्य प्रत्ययस्य नाम लिखत ।(अ-क)

13) अस्मदीयः 14) गुणवान् 15) सर्वदा 16) अन्यत्र

****

उभयभारती

उद्दिष्ठानुगुणं प्रामुख्यम्

उभयभारती	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	00	00	03	00	03
अङ्काः	00	00	12	00	12

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	00	00
2	अतिलघूत्तरम्	00	00
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्घोत्तरम्	03	12

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	00	00
साधारणः	03	12
कठिनः	00	00
आहत्य	03	12

I.. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत । (अ-सा)

1.भयभारती पाठस्य सारांशं लिखत |

2. उभयभारती भारतस्य आदर्शनारी इति विषयं संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

3. श्रीमद् शंखाराचार्यस्य पाण्डित्यं वर्णयत |

****

विक्रमस्य औदार्यम्

उद्दिष्टानुगुणं प्रामुख्यम्

विक्रमस्य औदार्यम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	00	00	02	00	02
अङ्काः	00	00	08	00	08

प्रश्नानुगुणप्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्काः
1	वस्तुनिष्ठः	00	00
2	अतिलघूत्तरम्	00	00
3	लघूत्तरम्	00	00
4	दीर्घोत्तरम्	02	08

प्रश्नस्तरः

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्काः
सुलभः	00	00
साधारणः	02	08
कठिनः	00	00
आहत्य	02	08

I.. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत । (अ-सा)

1.विक्रमः वेतालश्च इति पाठस्य सारांशं संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

2. विक्रमः वेतालश्च इति पाठस्य नीतिकथां संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

***।। इति शम् ||**

पत्राणि

व्याकरणम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	–	1	5	–	6
अङ्का		2	25	–	27

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	–	
2	अतिलघूत्तरम्	–	
3	लघूत्तरम्	1	2
4	दीर्घोत्तरम्	5	25

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	–	–
साधारणः	6	27
कठिनः	–	–
आहत्य	–	–

एतेषाम् उत्तराणि लिखत ।

1. पत्रलेखनसमये के अंशाः अनुसरणीयाः ?

2. तुमकूरुमण्डलस्य सर्वकारीयप्रौढशालायाः छात्रः /छात्रा इति मत्वा दिनद्वयस्य विरामं सम्प्रार्थ्य मुख्योपाध्यायं प्रति पत्रं लिखत ।

3. दारवाडमण्डलस्य सर्वकारीयप्रौढशालायाः छात्रः /छात्रा इति मत्वा अध्ययनविषये मैसूरु नगरे विद्यमानं मित्रं प्रति पत्रं लिखत ।

4. भवन्तं पवनः / प्रभा इति मत्वा कुमटा तः बेङ्गलूरु नगरे वासं कुर्वन्तं पित्रे प्रवासार्थं धनं प्रेषयितुं पत्रं लिखत ।

5. भवन्तं मनुः/मनीषा इति मत्वा मैसूरु तः शिरसि मण्डले वासं कुर्वन्तं पित्रे अध्ययनविषये पत्रं लिखत ।

6. पत्रिकासम्पादकं प्रति ग्राहकतायै पत्रं लिखत ।

प्रबन्धः

व्याकरणम्	स्मरणम्	धारणम्	अभिव्यक्तिः	प्रशंसा	आहत्य
प्रश्नाः	–	–	7	–	7
अङ्का		–	28	–	28

प्रश्नानुगुणं प्रामुख्यम्

क्र.संख्या	प्रश्नानां स्वरूपम्	प्रश्नाः	अङ्का
1	वस्तुनिष्टः	–	
2	अतिलघूत्तरम्	–	
3	लघूत्तरम्	–	
4	दीर्घोत्तरम्	7	28

स्तरः	प्रश्नाः	अङ्का
सुलभः	–	–
साधारणः	–	–
कठिनः	7	28
आहत्य	–	–

प्रबन्धः

1. ' राष्ट्रियोत्सवेषु अन्यतमः स्वातन्त्र्योत्सवः' इत्यस्मिन् विषये प्रबन्धं लिखत । /**अथवा/**

   राष्ट्रियोत्सवमेकम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।

2. 'दूरदर्शनस्य महत्त्वम्' इत्यस्मिन् विषये प्रबन्धं लिखत।

3. 'गणेशोत्सवः' अमुं विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।

4. 'परिसरसंरक्षणम्' इति विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।

5 'आधुनिककाले सङ्गणकयन्त्रस्य अनिवार्यता'इति विषयम् उद्दिश्य प्रबन्धं लिखत ।

6. 'संस्कृतभाषायाः गरिमा 'इति विषयम् अधिकृत्य प्रबन्धं लिखत ।

7 कर्नाटकराज्योत्सवः' अस्मिन् विषये प्रबन्धं लिखत ।

PART – 1
उत्तराणि

॥ प्रणतिः ॥

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1 दिवा 2 प्रकाशः 3 रात्रिः **4** कृतज्ञः **5** अविघ्नः 6. मित्रम् 7.क्षीणबलः 8. चन्द्रः

9.शिवः 10. कमलम् 11. तुषारः 12. सरस्वती 13. मुखम् 14. सवर्ण्दीर्घसन्धिः 15. गुणसन्धिः

16. पूर्वरूपसन्धिः 17. सवर्णदीर्गसन्धिः 18. सवर्णदीर्घसन्धिः 19.सवर्णदीर्घसन्धिः

II. चतुर्थ पदं लिखत ।

20. शिवः 21. दक्षिणामूर्तिः 22. सूर्यः 23. शिवः 24. भिषक् 25. गुरुः

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

26. ढुण्ढिराजः गणेशः ।

27. सर्वदा अस्माकं वदने शारदा वसेत् ।

28.सर्वविद्यानां निधिः दक्षिणामूर्तिः ।

29. दक्षिणामूर्तिः भवरोगिणां भिषक् ।

30. तमोघ्नः सूर्यः ।

31 सूर्यः ज्योतिषां पतिः ।

32. लोकपाली शिवः ।

33. महाबलः प्रणमतां चिंतमणिः ।

34. कुण्डलीकृतनागेन्द्रः गणेशः ।

35. खण्डेन्दुकृतशेखरः गणेशः ।

36. भवरोगिणां भिषक् दक्षिणामूर्तिः ।

37 हिमघ्नः सूर्यः ।

38 ज्योतिषां पतिः सूर्यः ।

39 कपाली शिवः ।

40 निशामणि शिरोमणिः शिवः ।

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

41. गणेशः नागराजवेष्टितोदरः, शिरोभूषणईकृतार्धचन्द्रः , महाविघ्नविनाशकः अस्ति ।

42. दक्शिणामूर्तिः सर्वलोकानां गुरुः अस्ति । भवरोगिणां वैद्यः भवति । सर्वविद्यानां निधिः अस्ति ।

43. शारदा शरत्कालीन कमलमुखी अस्ति । सा अस्माकं सर्वदायिनी अस्ति । सा अस्माकं वदने वसति चेत् शुभसम्पत्सान्निध्यं भवति ।

44. शरणागत भक्तानां अभीष्टदायकः , चन्द्रशेखरः, कपालधरः, लोकरक्षकः, महाबलः वः पातु ।

45.ज्योतिषां पतिः अज्ञानरूपस्य अन्धकारस्य विनाशकः, हिमनिवारकः, शत्रुनाशकः ,अद्भुतस्वरूपः, कृतघ्ननाशकः,ग्रहपतिः च अस्ति ।

V. पद्यपाठस्य नाम विलिख्य पद्यं पूरयत ।

(46–50) पद्यपाठस्य नाम प्रणतिः । पाठ्यपुस्तके अस्ति । तदेव असरणीयः ।

॥ अपूर्वमेला ॥

। सूक्तोत्तरचयनप्रस्नाः

1 दुःखः 2 रात्रिः 3 उत्तमपुरुषः 4 प्रथमपुरुषः 5 मानवाः 6 गायिका

7, लङ् लकारः 8,लोट् लकारः 9 ग्रामोत्सवार्थम् 10 संस्कृतभारती 11 प्रभा

12 बेङ्गलूरुनगरे 13 संस्कृतग्रामः 14 सोत्साहम् 15 २०२१ 16 मनोरञ्जन

17 वर्धमाना 18 ज्ञातुम् 19 क्रीतवती 20 ऊद्वा 21 आयोजितः

22 कर्मकारकम्

॥ एकवाक्येन उत्तरत ।

23 वामनः ग्रामोत्सवार्थं विरामं इच्छति ॥

24 विश्वसंस्कृतमेला बेङ्गलूरुनगरे सम्पन्ना ॥

25 मेलायाः आयोजिका संस्था "संस्कृतभारती" इति आसीत् ॥

26 प्रभा जनकेन सह पुस्तकमेलां गतवती ॥

27 मेलायां सर्वजनाकृष्टं स्थानं संस्कृतग्रामः आसीत् ॥

III. रिक्तस्थानं पूरयत ।

28 वैभवं 29 सोत्साहं 30 २०११ 31 लक्षाधिकाः 32 मनोरञ्जन

IV. **विरुद्धपदं लिखत ।**

33 अनेकः। 34 पुरातनम् 35 सशोकम् 36 अनादरः

V. **पर्यायपदं लिखत ।**

37 पर्व, उत्सवः । 38 तातः, पिता । 39 आनन्दः, हर्षः । 40 प्रवासी,

VI. **सन्धिं विभज्य नाम लिखत ॥**

41 ग्राम + उत्सवः = गुणसन्धिः ॥ 42 लोक + अर्पणम् = सवर्णदीर्घसन्धिः ॥

43 खलु+आर्य = यण् सन्धिः ॥ 44 पत्र + आलयः = सवर्णदीर्घसन्धिः ॥

VII. **विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ॥**

45 पुस्तकानां मेला = षष्ठीतत्पुरुषसमासः ।

46 महान् चासौ उत्सवश्च = कर्मधारयसमासः ।

47 संस्कृतस्य ग्रामः = षष्ठीतत्पुरुषसमासः ।

48 कराभ्यां ताडनम् = द्वितीया तत्पुरुषसमअसः

VIII **द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।**

49 उः– विश्वसंस्कृतपुस्तकमेलायां नानाविधग्रन्थानाम् आपणाः, अनेकाः चित्रप्रदर्शिन्यः, मनोरञ्जनकार्यक्रमाः,

संस्कृतग्रामः, खाद्यापणाः, स्पर्धावल्यः, चिन्तनगोष्ट्यः, शताधिकनूतनग्रन्थलोकार्पणम् इत्यादयः विविधाः कार्यक्रमाः अन्तर्गताः आसन् ॥

50 उः– पुस्तकमेलायाः वेदिकायां काव्यशास्त्रादीनां चिन्तनगोष्ठ्यः, विद्वत्सम्माननम्, अभ्यागतानां भाषणानि, नूतनग्रन्थानां लोकार्पणं च अभवन् ॥

IX **कर्णाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।**

51:– ಸಮಗ್ರ ಸಂಸ್ಕೃತಮೇಳದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಸ್ಥಾನವೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಾಮವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಶಾಲೆ, ವಾಹನರಿಪೇರಿಯ ಅಂಗಡಿ, ಅಂಚೆಕಛೇರಿ, ಹರಟೆಯಕಟ್ಟೆ,

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯಕೇಂದ್ರ ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದವು. ಗ್ರಾಮದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬೀದಿನಾಟಕವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜನರೂ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಸಂಸ್ಕೃತಪ್ರೇಮಿಯು ಅಭಿನಯಸಹಿತವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ನೋಡುಗರೂ ಕೂಡ ಅವನನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಳ ಮೇಳ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೇಳಙ್ಙಎಂದು ವಾದ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಚಪ್ಪಾಳೆಹಾಕುತ್ತಾ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಮೇಳ ಬಹಳ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿತ್ತು.

52 ಉ:- ವಿಶ್ವಸಂಸ್ಕೃತಪುಸ್ತಕಮೇಳವು ಬಹಳ ಉತ್ತಮವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿತ್ತು. ಸಮಗ್ರ ಭಾರತದೇಶದ ಪುಸ್ತಕಮಾರಾಟಗಾರರು, ಲೇಖಕರು, ಸಹ ಬಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಮಾರಾಟದ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವೇದ,ಶಾಸ್ತ್ರ,ಧರ್ಮ,ಪುರಾಣ,ಇತಿಹಾಸ,ಕಾವ್ಯ,ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ, ಮತ್ತು ಖಗೋಳ, ನೃತ್ಯ, ಸಂಗೀತ,ಆಯುರ್ವೇದ,ಗಣಿತ,ವಿಜ್ಞಾನ,ಯೋಗ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥಗಳು, ತಾಳೆಗರಿಗಳ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು. ಕೋಟಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹಣದ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಿತು. ಸಂದರ್ಶಕರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕೊಂಡರು. ಈ ಉತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಪಾಲ್ಗೊಂಡು ಧನ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಇದೊಂದು ವಿರಾಟ್ ರೂಪವಾದ ಮೇಳವಾಗಿತ್ತು.

॥ सन्धिः॥

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1. नन्दनो हसति । 2. मयूरो नृत्यति । 3. लोपः । 4. रकारः। 5. रकारः। 6. सकारः।

7. लोपः। 8. रकारः । 9. विसर्गसन्धिः। 10. विसर्गसन्धिः। 11. बालः तत्र । 12. गजस्तत्र।

13 सवर्णदीर्घः ।

II. चतुर्थपदं लिखत ।

14. रामेति – गुणसन्धिः :: रामस्तत्र –विसर्गसन्धिः।

15. मुराररिपि – विसर्गस्य रेफः :: सुरा नम्याः – विसर्गसन्धिः।

16.तत्रापि – सवर्णदीर्घसन्धिः :: देव इति विसर्गसन्धिः।

17.सन्धिप्रकाराः – त्रयः :: विसर्गविकाराः – चत्वारः।

18. देवालयः – सवर्णदीर्घःसन्धिः :: हरिरेव – विसर्गसन्धिः ।

19 सूर्योदयः – गुणसन्धिः :: मुनिस्सः –विसर्गसन्धिः।

III. समूहेतरपदं लिखत ।

20 तदपि । 21. गुरुरपि । 22. मुरारिः । 23. उकारादेशः । 24. तैर्न । 25. शुभोदयः ।

26. विद्वज्जनः।

IV. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

27 वर्णानाम् अतिसामीप्येन उच्चारणेन यः वर्णव्यत्यासः भवति सः सन्धिः ।

28. सन्धिषु त्रयःप्रकाराः सन्ति ।

29. विसर्गस्य चत्वारःआदेशाः भवन्ति ।

V.द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

30. विसर्गात् परं क ख प फ अक्षरैः विना यदि इतराणि कर्कशव्यञ्जनानि भवन्ति तर्हि विसर्गस्य स्थाने सकारादेशः भवति ।

31. अकारम् आकारं च विहाय इतरेभ्यः स्वरेभ्यः परं विसर्गः ततः परं स्वरः उत मृदुव्यञ्जनं भवति चेत् विसर्गस्य रेफादेशः भवति ।

32. अकारात् परं विसर्गः ततः परम् अकारः अथवा मृदुव्यञ्जनं भवति चेत् विसर्गस्य स्थाने उकारादेशः भवति ।

33. अकारात् परं विसर्गः ततः परम् अकारं विना अन्यस्वरः भवति ,अपि च आकारात् परं विसर्गः , ततः परं स्वरः अथवा मृदुव्यञ्जनं भवति चेत विसर्गस्य लोपः भवति ।

|| मिथ्याभिमानः||

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1. कोलाहलः 2. अविश्वासः 3. पुत्री 4. क्त्वा प्रत्ययः 5. अधिकरणकारकम् 6. लङ् लकारः

7. मध्यमपुरुषः 8. सप्तमी

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

9. कौरवपाण्डवानां मध्ये भीषणं युद्धं प्रचलति स्म ।

10.अर्जुनस्य बाणप्रहारेण कर्णस्य रथः एकं योजनं दूरं प्रतिसरति स्म ।

11.कृष्णः कर्णं साधुवादैः अभिनन्दति स्म।

12. कर्णार्जुनयोः भीषणं युद्धं प्रवृत्तम् ।

13.अर्जुनः अन्ते यथार्थं ज्ञातवान् ।

14. कुत्र कौरवपाण्डवानां मध्ये भीषणं युद्धं प्रचलति स्म ।

15. कयोः भीषणं युद्धं प्रवृत्तम् ।

16. युद्धसमये अर्जुनस्य सारथिः कृष्णः आसीत् ।

17. कौन्तेयः अर्जुनः ।

18. रथस्य पताकायां हनूमान् विराजते ।

III . रिक्तस्थानं पूरयत ।

19. उभयोः वीरतां दृष्ट्रा सर्वे आश्चर्यचकिताः ।   20. हे कौन्तेय ध्यानपूर्वकं श्रृणु ।

21.कृष्णेन अर्जुनस्य मिथ्याभिमानः खण्डितः ।   22.अर्जुनस्य रथः किञ्चिन्मात्रं प्रतिसरति स्म ।

23. अर्जुनस्य सारथिः कृष्णः आसीत् ।

IV. पर्यायपदं लिखत ।

24. मधुसूदनः – कृष्णः,   25. कौन्तेयः – अर्जुनः,   26. साधुवादः – प्रशंसा,   27. हनूमान् – मारुतिः,

28. सारथिः –, सूतः   29. युद्धः – समरः,   30. वीरः – शूरः,   31. वारं वारं – पुनःपुनः,

V. विरुद्धपदं लिखत ।

32.पृष्ठतः X पुरतः **33**. दूरम् X समीपम् **34.** अभिमानः X दुरभिमानः **35.** कोपः X शान्तिः **36.** साधु X असाधु

37. एकः X अनेकः **38**. यथार्थं X अयतार्थम् **39.** मिथ्या X सत्यम्

40..'भवतः का गतिः भवेत् ।

मिथ्याभिमानः पाठः   कृष्णः, अवदत्   अर्जुनं   अवदत्

41.'भवान् कर्णाय साधुवादं यच्छति ।'

मिथ्याभिमानः   पाठः   अर्जुनः अवदत्   कृष्णं अवदत्

42. "हे कौन्तेय ! ध्यानपूर्वकं श्रृणु ।

मिथ्याभिमानः   पाठः   कृष्णः अवदत् ?   अर्जुनं अवदत्

43. "अहं हनूमान् च भवतः रथात् अधः अवतरावः" ऌ

मिथ्याभिमानः   पाठः   "अहं" इत्यनेन कृष्णः उच्यते   "भवतः" इति पदेन अर्जुनः स्वीक्रियते

44. "साधु कर्ण साधु"

मिथ्याभिमानः पाठः   कृष्णः अवदत्   कर्ण अवदत्

VI. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

45.अर्जुनः कृष्णं किम् अपृच्छत् ?

उ = हे मधुसूदन ! मम बाणप्रहारेण कर्णस्य रथः योजनपरिमितं दूरं गच्छति, कर्णस्य बाणप्रहारेण मम रथः किञ्चिन्मात्रं पृष्ठतः गच्छति, तथापि भवान् मह्यं साधुवादं न यच्छति किमर्थम् इति ।

46 कर्णार्जुनयोः युद्धं कथम् आसीत् ?

उ = कर्णार्जुनयोःभीषणं युद्धं प्रवृत्तम् । उभयोः वीरतां दृष्ट्वा सर्वे आश्चर्यचकिताः अभवन् ।

VII. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

47 कृष्णेन अर्जुनस्य मिथ्याभिमानः कथं खण्डितः ?

ಪಾಂಡವರ ಮತ್ತು ಕೌರವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಘೋರ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕರ್ಣಾರ್ಜುನರು ಮುಖಾಮುಖಿಯಾದರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಚಕಿತರಾದರು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕರ್ಣನ ರಥವು ಒಂದು ಯೋಜನ ದೂರ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿ ಕರ್ಣನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ರಥವು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಿತು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು "ಭಲೆ ಕರ್ಣ ಭಲೆ" ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದ ಅರ್ಜುನನು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದನು. ಹೇ ಮಧುಸೂದನ! ನನ್ನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಕರ್ಣನ ರಥವು ಒಂದು ಯೋಜನ ದೂರ ಹೋಯಿತು ಆದರೆ ನೀನು ನನಗೆ "ಭಲೆ ಅರ್ಜುನ ಭಲೆ".ಎಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕರ್ಣನ ಬಾಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ರಥವು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಸರಿದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧುವಾದ ಹೇಳುತ್ತೀಯಾ. ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ನೀನು ಹೊಂದಿದ ರಥ ದೇವ ನಿರ್ಮಿತ,ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ರಥದಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ನಾನೇ ಇದ್ದೇನೆ. ರಥದ ಮೇಲೆ ಆಂಜನೇಯನಿದ್ದಾನೆ.ಆದರೂ ನಿನ್ನ ರಥ ಹಿಂದೆ ಸರಿಯಿತು. ನಾವಿಬ್ಬರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪರಿಸ್ಥಿ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತು ತಿಳಿ. ಹಾಗಾಗಿ ಆಭಿಮಾನ ಬಿಡು,ಎಂದನು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು.

48. कृष्णः अर्जुनं कथं समाधत्ते इति विवृणुत ।

ಹಿಂದಿನ ಉತ್ತರವೇ ಇದಕ್ಕೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

||कृदन्तम् ||

I. समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1. लिखन् 2. विराजमाना 3. पवठिव्यः 4. दृष्ट्वा 5. रवक्षितवान् 6. ज्ञातुम्

7. रक्षितः 8. प्रणम्य 9. प्रणम्य 10. कृतवती 11. वध्यः 12. ज्ञातुम्

13. क्तवतु. 14.शतृ 15. क्तप्रत्ययः 16. शानच् प्रत्ययः 17. तुमुन् प्रत्ययः

18. अनीयर् प्रत्ययः 19. क्त्वा प्रत्ययः 20. क्त्वाप्रत्ययः 21. ल्यप् प्रत्ययः

II.एकवाक्येन उत्तरं लिखत।

22. कृत् प्रत्ययान्तं पदं कृदन्तम् ।

23. धातुना सह कृत् प्रत्यय योगेन कृदन्तम् उत्पद्यते ।

24. कृदन्तं नामपदं अव्ययं वा भवति ।

25.त्रिषु लिङ्गेषु विभिन्नानि भवन्ति ।

26.परस्मै पदिभ्यः धातुभ्यः शतृप्रत्यययोगेन कृदन्तं भवति ।

27.आत्मने पदिभ्यः धातुभ्यः शानच् प्रत्ययः भवति ।

28.समानकतृकयोः पूर्वकालिकक्रियावाचकत्वे धातोः क्त्वा प्रत्ययः भवति ।

29. उपसर्गयुक्तेभ्यः धातुभ्यः क्त्वाप्रत्ययस्य स्थाने ल्यप् आदेशः भवति ।

||जीवनयोगः||

I सूक्तोत्तरचयनप्रस्नाः

1 लब्ध्वा 2 कर्तुम् 3 नपुंसकलिङ्गः4 इ बहुवचनम् 5 तृतीयाविभक्तिः

II चतुर्थपदम् लिखत

6 अर्जुनः 7 भगवद्गीता 8 वेदव्यासः 9 श्रीकृष्णः

III एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

10– महर्षि वेदव्यासः महाभारतं रचितवान् ।

11 भगवद्गीता महाभारतस्य भीष्मपर्वणि अस्ति ।

12. चतुर्विधाः जनाः देवं भजन्ते ।

13 कर्मयोगः, भक्तियोगः, ज्ञानयोगः इति त्रयः योगाः भवन्ति ।

14 श्रद्धावान् ज्ञानं लभते ।

15 ज्ञानेन सदृशं पवित्रं नास्ति ।

16 कर्मणैव संसिद्धिम् आस्थिताः

17 जनकादयः कर्मणैव संसिद्धिम् आस्थिताः।

18 गीताद्वारा श्रीकष्णः अर्जुनं जीवनयोगं बोधयति ।

IV रिक्तस्थानं पूरयत ॥

19 मा फलेषु 20 कर्मणैव 21 भक्त्या 22 कालेनात्मनि 23 शान्तिं

V संयोजयत ॥

24 महाभारतम्

25 भीष्मपर्वणि

26 गीताचार्यः

27 अर्जुनः

28 पण्डितः

VI विरुद्धपदं लिखत ॥

29 स दुष्कृतिनः ॥ 30 ङ असंयतेन्द्रियः ॥ 31 ङ चिरेण ॥ 32 ङ असदृशम् ॥

VII पर्यायपदानि लिखत ।

33 = सुमम्, कुसुमम् ॥34 जलम् तोयम् । 35 = पर्णम्, दलम् । 36 = शुद्धम्, निर्मलम्॥

VIII सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

37 = कर्मणि + एव =यण सन्धिः ।

38 = जनक + आदयः = सवर्णदीर्घसन्धिः ।

39 = कर्मणा+एव = वृद्धिसन्धिः ॥

40 = कर्मणः फलस्य हेतुः = तत्पुरुषसमासः ॥

41= संयतानि इन्द्रियाणि यस्य सः = बहुव्रीहिसमासः ॥

42= योगेन संसिद्धः = तत्पुरुषसमासः ॥

43= लोकानां सङ्ग्रहम् = तत्पुरुषसमासः ॥

X लकार पुरुष–वचनानि लिखत ॥

	लकारः	पुरुषः	वचनम्
44	लट् लकारः ।	प्रथमपुरुषः ।	बहुवचनम्॥
45	लट् लकारः ।	प्रथमपुरुषः ।	एकवचनम् ॥
46	लट् लकारः ।	प्रथमपुरुषः ।	एकवचनम् ॥
47	लट् लकारः ।	मध्यमपुरुषः	एकवचनम् ॥
48	लट् लकारः ।	प्रथमपुरुषः ।	एकवचनम् ॥
49	लट् लकारः ।	प्रथमपुरुषः ।	एकवचनम् ॥

XI द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ॥

50 उ. चतुर्विधाः जनाः देवं भजन्ते । ते आर्तः, जिज्ञासु, अर्थार्थी, ज्ञानी च भवन्ति ॥

51 उ– कर्मणि एव ते अधिकारः फले स्पृहा मास्तु । कर्मफलस्य हेतुः अहमिति अभिमानः मास्तु । अपि च अकर्मणि ते सङ्गः मास्तु । इति कर्मणः विषये भगवतः अभिप्रायः ॥

XII कवेः देश–काल–कृतीनां वषये त्रिचतुरैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

52 कविः –वेदव्यासः

कालः –द्वापरयुगम् ।

देशः _ – यमुनानदीद्वीपः ।

कृतयः – अष्टादशपुराणानि ।
महाभारतम् ।

ब्रह्मसूत्राणि

XIII पद्यपाठस्य नाम विलिख्य तात्पर्यं लिखत।

53 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ಅರ್ಥ–ಎಲೈ ಅರ್ಜುನ ನಿನಗೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಧಿಕಾರ.ಎಂದಿಗೂ ಕೂಡ ಫಲದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರ ಬೇಡ.ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ನಾನು ಕಾರಣನೆಂದು ಹೇಳಬೇಡ.ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇರಬೇಡ. ಅಥವಾ ಅಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ.

54 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ಅರ್ಥ–ಹಿಂದೆ ಜನಕ ಮುಂತಾದ ರಾಜರು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದರು.ಅಂತೇ ನೀನು ಕೂಡ ಜನರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡು.

55 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಜನರು ನನ್ನನ್ನು ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಂದರೆ ದುಃಖಿ, ಜ್ಞಾನಾಕಾಂಕ್ಷಿ, ಭೋಗಾಪೇಕ್ಷಿ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಬಗೆ.

56 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ಅರ್ಥ– ಎಲೈ ಅರ್ಜುನ ಯಾವ ಭಕ್ತನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಲೆಯನ್ನಾಗಲೀ,ಹೂವನ್ನಾಗಲೀ,ಹಣ್ಣನ್ನಾಗಲೀ ಅಥವಾ ನೀರನ್ನಾಗಲೀ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಿದರೂ ಅದನ್ನು ನಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇನೆ.

57 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ಅರ್ಥ–ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಸಮನಾದದ್ದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.ಮಾನವನು ಯೋಗಸಾಧಕನಾಗಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿಅದನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವಯಂ ಅನುಭವದಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

58 पद्यपाठस्य नाम – जीवनयोगः

ಅರ್ಥ–ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಆತ್ಮಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ,ಜಿತೇಂದ್ರಿಯನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

||एकाग्रता||

। समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।(१ अंकाः)

1. पुल्लिंगः। 2. स्त्रीलिंग। 3 पुल्लिंगः । 4. पुल्लिंगः। 5. एकवचनम्।

6. एकवचनम् ।7. बहुवचनम्। 8. बहुवचनम्। 9. प्रथमाविभक्तिः ।

10. षष्ठी विभक्तिः । 11. चतुर्थी विभक्तिः । 12. द्वितीयाविभक्तिः। 13. लट्।

14. लङ्। 15. लङ्. । 16. लोट्। 17. लङ्। 18. लट्। 19. लट्। 20. लट् ।

21. **लृट** 22. प्रथमपुरुषः । 23. प्रथमपुरुषः। 24. प्रथमपुरुषः। 25. मध्यमपुरुषः।

26. प्रथमपुरुषः। 27. प्रथमपुरुषः। 28. प्रथमपुरुषः। 29. प्रथमपुरुषः। 30. एकवचनम्।

31. एकवचनम्। 32. एकवचनम्। 33. एकवचनम्। 34. अ एकवचनम्।

35. अ एकवचनम्। 36. एकवचनम्। 37 एकवचनम्। 38. एकवचनम्।

II. विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत । (१ अंकाः)

39 अखण्डं आनन्दं यस्य अस्ति सः = बहुव्रीहि समासः।

40. पुस्तकानाम् आलयः = षष्ठी तत्पुरुषसमासः।

41. आश्चर्येण चकितः = तृतीया तत्पुरुषसमासः।

42.दिनं दिनम् = अव्ययीभाव समासः।

43. न सत्यम् = नञ् समासः ।

44. ग्रन्थानाम् आलयः = षष्ठीतत्पुरुषसमासः ।

III. एकवाक्येन उत्तरं लिखत । (१ अंकाः)

45. स्वामी विवेकानन्दः मेरठ् गतवान् ।

46. विवेकानन्दः स्वशिष्यं ग्रन्थालयं प्रेषयति स्म ।

47. ग्रन्थपालः विवेकानन्दस्य मेधावितां दृष्ट्वा आश्चर्यचकितः जातः ।

48. पठनार्थं एकाग्रता आवश्यकी ।

49. विवेकानन्दस्य शिष्यः अखण्डानन्दः ।

50. स्वामी विवेकानन्दः देशभक्तः सन्यासी आसीत् ।

51. विवेकनन्दस्य यशसः कारणं एकाग्रता आसीत् ।

52. विवेकनन्दाय पठनम् अतीव रोचते स्म ।

53. अखण्डानन्दः पुस्तकं स्वीकर्तुं ग्रन्थालयम् आगतवान् ।

54. एकाग्रता अस्माकं कार्येषु गतिं वर्धयति ।

III. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।(२ अंकाः)

55. ग्रन्थालयस्य ग्रन्थपालः एवम् अचिन्तयत् –' एषः अखण्डानन्दः मां पीडयितुमेव आगच्छति। अन्यथा एकेन दिनेन पुस्तकं कथं पठितुं शक्यते? इति ।

56. "पठनार्थं एकाग्रतायाः आवश्यकता वर्तते । मनसः एकाग्रता एव अस्माकं कार्येषु गतिं वर्धयितुं शक्नोति" इति अवदत् ।

57. “भोः एकमासात् पष्यामि । भवान् प्रतिदिनं पुस्तकं स्वीकरोति,द्वितीय दिने प्रतिददाति च । पुस्तकं पठति उत् केवलं पृष्ठम् एव परिवर्तयति? गच्छ अहं पुस्तकं न दास्यामि” इति   ग्रन्थपालः कोपेन अपृच्छत् ।

IV. यथानिर्देशं उत्तरं लिखत । (३ अंकाः)

58. “ गच्छ अद्य अहं पुस्तकं न दास्यामि “ । (साधारणः)

एकाग्रता इति पाठः । ग्रन्थपालः अवदत् । अखण्डानन्दम् अवदत् ।

59. “मया एतानि सर्वाणि पुस्तकानि पठितानि “ ।(साधारणः)

एकाग्रता इति पाठः । स्वामी विवेकानन्दः अवदत् । ग्रन्थपालम् अवदत् ।

60.” एकाग्रता पठनार्थम् आवश्यकी वर्तते “ । (कठिनः)

एकाग्रता इति पाठः । स्वामी विवेकानन्दः अवदत् । ग्रन्थपालम् अवदत् ।

||समासः||

I. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

1 अर्थानुगुणंपदानां संक्षेपः समासः ।

2 येन वाक्येन समस्तपदस्य विवरणं क्रियते तत् विग्रहवाक्यम् ।

3 बहुव्रीहिसमासे भेदद्वयम् अस्ति।

4 अव्ययीभावसमासे प्रायः पूर्वपदम् अव्ययं अथवा नपुंसकलिङ्गे प्रथमैकवचने भवति ।

II रिक्तस्थानं पूरयत।

5. अन्यपदार्थ ॥

6. पूर्वपदार्थ ॥

7. समानाधिकरण बहुव्रीहिः ॥

8. व्यधिकरण बहुव्रीहिः॥

III. समूहेतरं पदं चित्वा लिखत ॥

9.चक्रपाणिः ॥

10.प्रतिदिनम्, ॥

11. महाबलः, ॥

IV चतुर्थं पदं लिखत

12. बहुव्रीहिः ॥

13. अव्ययीभावः ॥

14. बहुव्रीहिः ॥

15. अव्ययीभावः ॥

V. विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ॥

16. अधीतं व्याकरणं येन सः बहुव्रीहिसमासः ॥

17. शूलं पाणौ यस्य सः बहुव्रीहिसमासः ॥

18. वृक्षस्य समीपम् – अव्ययीभावसमासः ॥

19.विधिं अनतिक्रम्य अव्ययीभावसमासः ॥

20प्राप्तः आनन्दः यं सः - बहुव्रीहिसमासः॥

21 क्षणं क्षणं - अव्ययीभावसमासः ॥

VI. समस्तपदानि लिखित्वा समासनाम लिखत ॥

22 लम्बोदरः – बहुव्रीहिसमासः॥
23 प्रतिदिनम् ॥ अव्ययीभावसमासः ॥

24. महाबलः ॥ बहुव्रीहिसमासः ॥

25 निर्विघ्नम् ॥ अव्ययीभावसमासः ॥

26 चक्रपाणिः - बहुव्रीहिसमासः॥

27 पद्मनाभः - बहुव्रीहिसमासः॥

28 चन्द्रशेखरः- बहुव्रीहिसमासः॥

29आमुक्तिः- अव्ययीभावसमासः

॥क्रियाकलापः ॥

30 वृकोदरः – बहुव्रीहिसमासः॥

31 प्रबलः––– बहुव्रीहिसमासः॥

32 जितेन्द्रियः बहुव्रीहिसमासः॥

33 सोदरः बहुव्रीहिसमासः॥

34 त्रिलोचनः बहुव्रीहिसमासः॥

35 निर्धनः बहुव्रीहिसमासः॥

36 वीरपुरुषः बहुव्रीहिसमासः॥

37 विशालाक्षी बहुव्रीहिसमासः॥

38 मूषकवाहनः बहुव्रीहिसमासः॥

||इन्दुः क्षीरनिधाविव||

I समुचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत ।

1.कायः 2. चन्द्रः 3. दिवाकरः 4. नगरी 5. बाल्यम् 6. बुद्धिः

7. भूति + अर्थम् 8. देहः 9. तुमुन् 10 ल्यप्

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

11. सूर्यवंशीयः 12.बलिम् (शुल्कम्) 13. रघुवंशम्

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

14. सूर्यवंशस्य राजानः अभ्यस्तविद्याः आसन् ।

5. कालिदासः तनुवाग्विभावः आसीत् ।

16. दिलीपः इन्दुक्षीरनिधाविव प्रसूतः ।

17. दिलीपः शालवृक्षः इव प्रांशुः आसीत् ।

18. दिलीपः भूमिं एकपुरीमिव शशास ।

19. क्षात्रो धर्म इवाश्रितः दिलीपः ।

20 दिलीपः आरम्भसदृशोदयः ।

21. वेलावप्रवलया, परिखीकृतसागरा च उर्वी ।

22.वार्धके मुनिवृत्तयः रघुवंशीयाः राजानः ।

23 कालिदासः वदति ।

IV. द्वित्रै वाक्यै उत्तरं लिखत ।

24. रघुवंशीयराजाः बाल्ये अभ्यस्तविद्याः, यौवने विषयैशिणः, वार्धक्ये मुनिवृत्तयः अपि योगेनान्ते तनुत्यजाः आसन् ।

25. वेलावप्रवलयां,परिखीकृतसागरम्,अनन्यशासनां उर्वीं दिलीपः एकपुरीमिव शशास ।

26.अजानबाहुः भूत्वा शालवृक्षः इव उन्नतः आसीत् । क्षत्रियधर्मस्य पालनार्थं समर्थं देहं प्राप्य मूर्तिमान् क्षात्रधर्मः इव आसीत् ।

27. केवल प्रजानां भूत्यर्थं एव दिलीपः प्रजाभ्यः शुल्कादिकं स्वीकरोतिस्म । यता सूर्यः भूमिस्थं जलं स्वीकृत्य वृष्टिरूपेण प्रत्यर्पयति तथा तस्य शासन पद्धतिः आसीत् ।

28. रघुवंशीयाः राजानः गुणसंपन्नाः । अहं तु केवलं अल्पज्ञः । तथापि तेषां वंशानुचरितं संक्षेपेण कथयितुम् उत्साहपूर्णोस्मि ।

V.विग्रहवाक्यं विलिख्य समासनाम लिखत ।

29. व्यूढोरस्कः – व्यूढं उरस् यस्यास्ति सः = बहुव्रीहिसमासः ।

30. क्षीरनिधिः – क्षीरं निधिः यस्य सः = बहुव्रीहिसमासः ।

31. महाभुजः – महान्तौ भुजौ यस्यास्ति सः = बहुव्रीहिसमासः ।

32. सदृशागमः – सदृशः आगमः यस्य सः = बहुव्रीहिसमासः ।

33.राजेन्दुः – राजा इन्दुरिव = कर्मधारयसमासः ।

34. वृषस्कन्धः – वृषस्य स्कन्धः इव स्कन्धः =बहुव्रीहिसमासः ।

VI. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

35. ರಘುವಂಶೀಯ ರಾಜರುಗಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳಾಗಿ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೀವನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂರ್ಯವಂಶವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧವಾದ ವಂಶವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಂಶವನ್ನು ಇನ್ನೂ ದಿಲೀಪ ಎಂಬ ರಾಜೇಂದ್ರನು ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಂದನು. ದಿಲೀಪನು ವಿಶಾಲವಾದ ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿದ್ದನು., ಧೀರನೂ,ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ತಾಳೆಮರದಂತೆ ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದನು. ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ದೇಹವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ದಿಲೀಪನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ದಿಲೀಪನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

36. ಸೂರ್ಯವಂಶವು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತ ಶುದ್ಧವಾದ ವಂಶವಾಗಿತ್ತು. ಆ ವಂಶವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ದಿಲೀಪ ಎಂಬ ರಾಜೇಂದ್ರನು ಕ್ಷೀರ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬಂದನು. ದಿಲೀಪನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ದಿಲೀಪನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿಲೀಪನು ಕೇವಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಕರ (ಸುಂಕ) ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೇಗೆ ದಿವಾಕರನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಳೆಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈತನ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿತ್ತು. ದಿಲೀಪನು ಸಮುದ್ರದ ತರಂಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದುರ್ಗದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಸಮುದ್ರದ ತೀರವನ್ನೇ ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬೇರೆ ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಆಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಣ್ಣ ನಗರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು.

37. ರಘುವಂಶೀಯ ರಾಜರುಗಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳಾಗಿ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೀವನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಘುವಂಶದ ರಾಜರುಗಳು ಗುಣ ಸಂಪನ್ನರು. ಕಾಳಿದಾಸನಾದ ನಾನು ಅಲ್ಪಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೂ ಅವರುಗಳ ಗುಣಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾಗಿ ರಘುವಂಶದ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಉತ್ಸುಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

VII.श्लोकतात्पर्यं लिखत ।

38. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು "इन्दुः क्षीरनिधाविव" ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಘುವಂಶೀಯ ರಾಜರುಗಳು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಿಗಳಾಗಿ, ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಂತೆ ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೀವನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗಮಾರ್ಗದ ಮೂಲಕ ದೇಹವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

39. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು "इन्दुः क्षीरनिधाविव" ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಿಲೀಪನ ಆಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನ, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ದಿಲೀಪನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

40. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು "इन्दुः क्षीरनिधाविव" ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಿಲೀಪನು ಕೇವಲ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಕರ (ಕಂದಾಯ) ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಹೇಗೆ ದಿವಾಕರನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮಳೆಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಲೆಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಭೂಮಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಈತನ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಿತ್ತು.

41. ಈ ಪದ್ಯಭಾಗವನ್ನು "इन्दुः क्षीरनिधाविव" ಎಂಬ ಪದ್ಯಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ದಿಲೀಪನು ಸಮುದ್ರದ ತರಂಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದುರ್ಗದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಸಮುದ್ರದ ತೀರವನ್ನೇ ತನ್ನ ಗಡಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಬೇರೆ ರಾಜರುಗಳಿಂದ ಆಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಣ್ಣ ನಗರವೋ ಎಂಬಂತೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು.

||कारकम्||

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत –

1. अपादानकारकम् 2. द्वितीया 3. कर्तृ 4. सम्प्रदानम्
5. षष्ठीविभक्तेः 6. नेत्राभ्यां चित्रं दृश्यते 7. षट् 8. चतुर्थी

II. अधस्तनवाक्येषु विद्यमानानि कारकाणि लिखत ।

9.छात्रः पाठं पठति।

छात्रः – कर्तृ कारक (प्रथमा विभक्तिः) पाठं – कर्म कारक (द्वितीया विभक्तिः)

10.पुत्राय जनकः धनं ददाति ।

पुत्राय – संप्रदान कारक (चतुर्थी विभक्तिः)जनकः – कर्तृ कारक (प्रथमा विभक्तिः)

धनं – कर्म कारक (द्वितीया विभक्तिः)

11.गृहे भोजनं खादामः ।

गृहे – अधिकरण कारक (सप्तमी विभक्तिः) भोजनं – कर्म कारक (द्वितीया विभक्तिः)

12.सा पत्रं लेखन्या लिखति ।

सा – कर्तृ कारक (प्रथमा विभक्तिः)

पत्रं – कर्म कारक (द्वितीया विभक्तिः)

लेखन्या – करण कारक (तृतीया विभक्तिः)

13.हस्तात् सुधाखण्डः पतति ।
हस्तात् – अपादान कारक (पञ्चमी विभक्तिः)
सुधाखण्डः – कर्तृ कारक (प्रथमा विभक्तिः)
14. रामेण वाली हतः ऌ
रामेण – करण कारक (तृतीया विभक्तिः)
वाली – कर्म कारक (द्वितीया विभक्तिः)
15. रामं रमेशं भजे ऌ

रामं, रमेशं – द्वौ अपि कर्म कारकौ (द्वितीया विभक्तिः)

III. योजयत ।

16.हस्तेन= करणम्

17.पादपात् = अपादानम्

18. रामाय = सम्प्रदानम्

19.शालायाम् = अधिकरणम्

20.सुरेशः= कर्ता

21. पुस्तकं   =कर्म

****

॥अलङ्कारः॥

I. सूक्तम् उत्तरं चित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1 शब्दालङ्कारः 2 अर्थालङ्कारः 3 गुणाः 4 रूपकालङ्कारः 5.श्लेशालङ्कारः
6.रूपकालङ्कारः
II.एकवाक्येन उत्तरं लिखत |
7) “येन काव्यस्य सौन्दर्यम् अभिवर्ध्यते सः अलङ्कारः” ।
8)शद्बालङ्काराः अर्थालङ्काराः इति ।

9) यत्र शब्दैः काव्यस्य सौन्दर्यं वर्धते तत्र शब्दालङ्कारः ।

10) यत्र अर्थविशेषैः काव्यस्य सौन्दर्यं वर्धते तत्र अर्थालङ्कारः ।

11) उपमालङ्कारे चत्वारः अंशाः भवन्ति ।

12) यत्र उपमानोपमेययोः मध्ये अभेदः वर्ण्यते तत्र रूपकालङ्कारः।

13) यत्र वाक्ये पदे वा अनेकार्थाः भासन्ते तत्र श्लेशालङ्कारः।

14) यत्र एकमेव वस्तु उपमानम् उपमेयं च भवति तत्र अनन्वयालङ्कारः।

III. चतुर्थपदं लिखत ।

15) उपमालङ्कारः – सादृश्यः :: रूपकालङ्कारः – अभेदः।

16) श्लेशः – नानार्थसंश्रयः :: अनन्वयः – उपमानोपमेयत्वं यदैकस्यैव वस्तुनः ।

17)मुखं चन्द्रः इव सुन्दरम् – उपमालङ्कारः :: मुखचन्द्रः – रूपकालङ्कारः ।

18) सर्वदोमाधवः पायात् – श्लेषः :: रामरावणयोर्युद्धं रामरावणयोरिव – अनन्वयालङ्कारः ।

IV. लक्षणं विलिख्य अलङ्कारस्य नाम लिखत |

19) सोमदत्तः अभिमन्युः इव शूरः ।
अत्र उपमालङ्कारः ।
लक्षणम् – उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीः उल्लसति द्वयोः ।

20) गगनं गगनाकारं सागरः सागरोपमः ।
अत्र अनन्ययालङ्कारः ।
लक्षणम् – उपमानोपमेयत्वं यदैकस्यैव वस्तुनः ।

21) मुखारविन्दे विनिवेशयन्तम् ।
अत्र रूपकालङ्कारः ।
लक्षणम् – विषय्यभेदताद्रूप्यरञ्जनं विषयस्य यत् ।

22) कादम्बरीरसज्ञानां आहारोऽपि न रोचते ।
अत्र श्लेषालङ्कारः ।
लक्षणम् – नानार्थसंश्रयः श्लेषः ।

23) तस्याः मुखं कमलमिव सुन्दरम् ।
अत्र उपमालङ्कारः ।
लक्षणम् – उपमा यत्र सादृश्यलक्ष्मीः उल्लसति द्वयोः ।

24) मुखचन्द्रः।
अत्र रूपकालङ्कारः ।
लक्षणम् – विषय्यभेदताद्रूप्यरञ्जनं विषयस्य यत् ।

25) सैन्धवमानय ।
अत्र श्लेषालङ्कारः ।
लक्षणम् – नानार्थसंश्रयः श्लेषः ।

॥ अनुवादः ॥

I.कर्नाटक भाषया आङ्लभाषया वा अनुवादं कुरुत ।

1) पुरा भोजभूपालस्य सभायां अनेके कवयः आसन् । तेषामेकः कालिदासः नाम ।

अनुवादः = ಹಿಂದೆ ಭೋಜರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಹೆಸರಿನವನು ಒಬ್ಬನು.

2) आसीत् द्रोणो नाम प्रथितः धनुर्वेदाचार्यः तस्य धनुरगवेदकौषलम् दृष्ट्वा भीष्मः तं स्वनगरं आनयत् ।

अनुवादः = ದ್ರೋಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧನುರ್ವೇದ ಆಚಾರ್ಯರಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಭೀಷ್ಮನು ಅವರನ್ನ ತನ್ನ ನಗರಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದನು.

3) गोदावरीनदीतीरे शाल्मलीतरुः आसीत् । तत्र अनेके पक्षिणः निवसन्तिः ।

अनुवादः = ಗೋದಾವರಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲ ಶಾಲ್ಮಲೀವೃಕ್ಷವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪಕ್ಷಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

4) वयं प्रतिदिनं शालां गच्छामः । तत्र संस्कृतमपि पठामः ।

अनुवादः = ನಾವು ಪ್ರತಿದಿನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಕೂಡ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

5) कृषिकाः ग्रामे निवसन्ति । ते क्षेत्रेषु श्रमेण कार्यं कुर्वन्ति ।

अनुवादः = ಕೃಷಿಕರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಶ್ರಮದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

6) शिवपार्वत्योः पुत्रः गणेशः । कार्यारम्भे सर्वे गणेशं पूजयन्ति ।

अनुवादः = ಶಿವ ಪಾರ್ವತಿಯ ಪುತ್ರ ಗಣೇಶ. ಕಾರ್ಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಗಣೇಶನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ.

7) परश्वः शालायां वार्षिकोत्सवः भविष्यति । गण्याः अतिथयः आगमिश्यन्ति ।

अनुवादः = ನಾಳೆ ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವವು ಆಗುತ್ತದೆ. ಗಣ್ಯರು ಅತಿಥಿಗಳು ಆಗಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

8) नारीकेलवृक्षः कल्पवृक्षः इति भूलोके जनाः भावयन्ति । अत्र वृक्षस्य सर्वे भागाः उपयोगाय भवन्ति ।

अनुवादः = ತೆಂಗಿನ ಮರವು ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವೆಂದು ಭೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ವೃಕ್ಷದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳು ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿವೆ

II.संस्कृतेन अनुवादं कुरुत ।

9) ಮಹಾಭಾರತದ ಭೀಷ್ಮ ಪರ್ವದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದನು.

अनुवादः = महाभारतस्य भीष्मपर्वणि भगवद्गीता अस्ति । इमां श्रीकृष्णः अर्जुनम् उपदिष्टवान् ।

10) ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಉದ್ಯಾನವಿದೆ. ಆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಸರೋವರವಿದೆ.

अनुवादः = नगरस्य समीपे सुन्दरम् उद्यानम् अस्ति । उद्याने विशालं सरोवरं अस्ति ।

11) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ.

अनुवादः = विद्यार्थिनः प्रतिदिनं शालां गच्छन्ति । शालायां संस्कृतभाषां पठन्ति ।

12) ಇಂದು ರವಿವಾರ,ಶಾಲೆಗೆ ವಿರಾಮವಿದೆ. ನಾಳೆ ಸೋಮವಾರ ನಾವು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವೆವು.

अनुवादः = अद्य रविवासरः । शालायाः विरामः । श्वः सोमवासरः, वयं शालां गच्छामः ।

13) ಗಾಳಿಯು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಇದೆ. ಗಾಳಿಯಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬದುಕಲಾರವು.

अनुवादः = वायुः सर्वत्र अस्ति । वायुना विना प्राणिनः न जीवन्ति ।

14) ಆನೆಯು ಸಸ್ಯಹಾರಿ ಪ್ರಾಣಿ.ಅದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ.

अनुवादः = गजः सस्याहारि प्राणिः । सः वने वसति ।

15) ಪಕ್ಷಿಗಳು ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತದೆ. ಅವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತವೆ.

अनुवादः = पक्षिणः नीडेषु वसन्ति । ते आकाशे उड्डयन्ति ।

16) ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯು ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸೋಣ.
अनुवादः = भारतीयपरम्परा विशिष्टा अस्ति । वयं ताम् अनुसरामः ।

****

===

PART – 2

सूक्तिपीयूषम्

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत –

1.वृक्षाः 2.अक्षयः 3.तस्याः 4.ल्यप् 5. कर्मकारकम् 6. लट् 7.बहुवचनम् 8. षष्ठी .

II. एकवाक्येन उत्तरत ।

9. पञ्च 10. शिक्षा 11.हुतं च दत्तं च 12. खलसज्जनानां 13. परगुणपरमाणून्

14. सत्यभूषितं 15. सदयं 16. सुबद्धमूलाः 17. जलम् 18. नीतिं लौकव्यवहारं च

III. रिक्तस्थानं पूरयत ।

19. दिनस्य 20. जलस्थानगतं 21. अक्षयॊ 22. भाषितं 23. पुण्यपीयूषपूर्णाः

24. तथैव तिष्ठति 25. क्षयं 26. खलु खलसज्जनानां

IV. संयोजयत ।

27. सुबद्धमूलाः = पादपाः 28.. मित्रसङ्ग्रहः= निधिः 29. लघ्वी = गुर्वी

30. सन्तः=विलसन्तः 31. हृदयम् =सदयम् 32.भाषितं = सत्यभूषितम्

33. छायेव =मैत्री 34. आरम्भगुर्वी =क्षयिणी

V. विरुद्धपदं लिखत ।

35. क्षयिणी ङ अक्षयिणी 36. अक्षयः ङ क्षयः 37. उपकारः ङ अपकारः

38. पीयूषम् ङ विषम् 39. पुरा ङ अधुना 40. मैत्री ङ शत्रुता 41.खलः ङ सज्जनः

VI. पर्यायपदं लिखत ।

42. कायः=देहः 43. पश्चात् = अनन्तरम्, 44. शिक्षा= अध्ययनम् 45. सन्तः=साधवः 46.हृदयं =मनः

47.पादपाः=वृक्षाः 48.जलं=सलिलम्

VII. सन्धिं विभज्य नाम लिखत ।

49. कलिस्तस्य = कलिः + तस्य –विसर्ग सन्धि 50.छायेव= छाया + इव गुण सन्धिः

51.तथैव =तथा + एव वृद्धिसन्धिः 52.पञ्चैतानि=पञ्च + एतानि वृद्धिसन्धि :

VIII. श्लोकं पूरयत ।

53.शीलं शौर्यमनालस्यं पाण्डित्यं मित्रसङ्ग्रहः।अचौर्यहरिणीयानि पश्यैतान्यस्यनिधिः।।

54.सदयं हृदयं यस्य भाषितं सत्यभूषितम्।कायः परहिते यस्य कलिस्तस्य करोति किम्॥

55.मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णाःत्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीयमाणाः।

परगुणपरमाणून् पर्वतीकृत्य नित्यंनिजहृदि विलसन्ति सन्तः किमन्यत्॥

IX. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

56. पञ्च अचोरहरणीयानि कानि ?

57. कालान्तरे कानि विनश्यन्ति ?

58.खलसज्जनानां मैत्री कीदृशी भवति इति वर्णयत ।

59. सन्तः कीदृशाः भवन्ति इति विवृणुत

****

||यदुगिरिः||

I.सूक्तं उत्तरं चित्वा लिखत –

1.मेलुकोटे. 2.विशिष्टाद्वैतसिद्धान्तस्य 3.श्री रामानुजाचार्यः 4. मण्ड्यमण्डले 5. अवनतः

6. अनभिवृद्धिः 7.दानवः 8. सुकृत्यम् 9.गुरुः 10. चोरः 11.लट् लकारः

12.लट् लकारः 13. क्तवतु प्रत्ययः 14. लङ् लकारः 15.लट् लकारः

16.लङ् लकारः 17. तृतीया 18. तृतीया 19.पुल्लिङ्गः

II. चतुर्थं पदं लिखत ।

20. श्री रामानुजाचार्यः 21. मण्ड्यमण्डले 22. उत्सवः/ किरीटः 23. पाठशाला

III. एकवाक्येन उत्तरत ।

24. मेलुकोटे मण्ड्य मन्डले अस्ति ।

25. उन्नतप्रदेशे निर्मितं इति कारणतः मेलुकोटे इति प्रसिद्धं अभवत् ।

26. अपूणानि राजगोपुराणि विष्णुवर्धनेन निर्मितानि।

27. वैरमुडि इति उत्सवः फाल्गुणमासस्य पुष्यनक्षत्रकाले आचर्यते ।

28. विशिष्टाद्वैतसिद्धान्तप्रतिपादकः श्री रामानुजाचार्यः ।

29. राजा बिट्टिदेवः वैष्णवमतदीक्षां स्वीकृतवान् ।

30.चलुवनारायणमन्दिरम् ।

31. योगनरसिंहमन्दिरम् ।

32. योगनरसिंहमन्दिरम् ।

33. तमिलुनाडुराज्यात् ।

34. राजा बिट्टिदेवस्य पुत्री ।

35. श्री रामानुजाचार्याः

36. राजा बिट्टिदेवः ।

37. १११० तमे वर्षे ।

38. लुण्ठाकैः चोरिता आसीत् ।

39. देवालयतः अनल्पे दूरे अस्ति ।

40. धनुष्कोटिं प्रति ।

41.धनुष्कोटौ ।

42.जक्कणाचारि नाम शिल्पिना निर्मितानि ।

43. नयनक्षेत्रम् इति प्रसिद्धम् ।

44. वेदान्तबोधिनी ।

45. कर्नाटकराज्यम् ।

IV. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

46. तिरुनारायणपुरम्, यादवाद्रिः, नारायणाद्रिः, वेदाद्रिः, यदुगिरिः इतिमेलुकोटेक्षेत्रस्य नामान्तराणि सन्ति ।

47. बिट्टिदेवस्य पुत्री मनोव्याधिना पीडिता आसीत् । पुत्र्याः रोगं निवारयितुं राजा रामानुजाचार्यं प्रार्थितवान् । आचार्यः स्वदिव्यशक्त्या रोगं पर्यहरत् । तदा बिट्टिदेवः वैष्णवमतदीक्षां सीकृतवान् ।

48. योगनरसिंहदेवालयः,कल्याणीतीर्थम्,अक्कनकोल,तङ्गियकोल,रायगोपुरम्, एकशिलास्थम्भाः आकर्षकस्थलानि सन्ति ।

49. श्रीरामः सीतया सह अत्र आजगाम । तदा सीतायाः स्नानार्थं बाणप्रयोगेण अत्र जलोद्गमनं चकार इति पुराण कथा स्रूयते ।

50.कृतयुगादारभ्य अत्र पूजा प्रचलति इति विशेषः । ब्रम्हणा पूजितः देवः, सनत्कुमअरेण भूलोके प्रतिष्ठापितः इति ।

512.श्री रामानुजाचार्येण श्री चलुवनारायणमन्दिरं क्रिस्ताब्दे १११० तमे वर्षे प्रतिष्ठापितः इति श्रूयते ।

52. मेलुकोटे क्षेत्रे वैरमुडि,राजमुडि,कृष्णराजमुडि इति उत्सवाः आचर्यन्ते । वैरमुडि उत्सवः प्रतिवर्षं श्रावणमासस्य पुष्यनक्षत्रकाले आचर्यते ।

53. जक्कणाचारि नाम्ना अमरशिल्पिना अर्धनिर्मितानि चत्वारि राजगोपुराणि सन्ति ।

V. विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत ।

54 उत्सवमूर्तिः । उत्सवस्य मूर्तिः = षष्टीतत्पुरुषसमासः ।

55. भक्तप्रह्लादः । भक्तश्चासौ प्रह्लादश्च = कर्मधारयसमासः ।

56. पुराणकथा । पुराणनानां कथा = षष्टीतत्पुरुषसमासः ।

57. पाठशाला । पाठाय शाला = चतुर्थीतत्पुरुषसमासः ।

58.निराधाराः । आधारः नास्ति इति = नञ् तत्पुरुषः ।

59.देवालयः। देवानां आलयः = षष्टीतत्पुरुषसमासः ।

60. वैष्णवक्षेत्रम् ।वैष्णवानां क्षेत्रम् = षष्टीतत्पुरुषसमासः ।

61. मनोव्याधिः। मनसः व्याधिः = षष्टीतत्पुरुषसमासः ।

VI. कर्नाटकभाषया आङ्गलभाषया वा उत्तरं लिखत ।

62. मेलुकोटेक्षेत्रम् अधिकृत्य लिखत ।

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಿರುನಾರಾಯಣಪುರ, ಯಾದವಾದ್ರಿ,ನಾರಾಯಣಾದ್ರಿ,ವೇದಾದ್ರಿ, ಯದುಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ.3589 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಯದುಗಿರಿ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಟೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ವೈಷ್ಣವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕೂಡ ಒಂದು.ಇಲ್ಲಿ ಚಲುವನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಬೆಟ್ಟದ ಮೇಲಿರುವ ಯೋಗನರಸಿಂಹ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವು ಮತ್ತೊಂದು ಸುಂದರಮಂದಿರವಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನೋಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಗಳಿವೆ. ಅಕ್ಕನ ಕೊಳ, ತಂಗಿಯಕೊಳ,ದಳವಾಯಿ ಕೆರೆ,ಹೊರಗಮ್ಮ ಮಂದಿರ, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ.

63.मेलुकोटेक्षेत्रे श्री रामानुजाचार्यस्य योगदानं विवृणुत ।

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತಪ್ರತಿಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ಚೋಳರಾಜನ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ತಾಳಲಾರದೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ತೊಂಡನೂರು ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು.ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಜೈನಮತಾವಲಂಬಿಯಾದ ರಾಜಾ ಬಿಟ್ಟಿದೇವನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಬಿಟ್ಟಿದೇವನ ಪುತ್ರಿಗೆ ಮನೋರೋಗವಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ರಾಜನು ಬಹಳ ಖಿನ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನು ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳ ಮನೋವ್ಯಾಧಿಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಅವರು ತಮ್ಮ ದವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜನ ಪುತ್ರಿಯ ರೋಗವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ರಾಜನು ವೈಷ್ಣವ ಮತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನಾದನು.

ಶ್ರೀ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು 1100 ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಚಲುವನಾರಾಯಣ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ಹಚಲುವನಾರಾಯಣ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿಯು ಕಳ್ಳರಿಂದ ಅಪಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹುಡುಕಿ ತಂದರು. ಹೀಗೆ ಅವರ ಯೋಗದಾನವು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿದೆ.

64.मेलुकोटेक्षेत्रे उत्सवानां विवरणं कुरुत ।

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಿರುನಾರಾಯಣಪುರ, ಯಾದವಾದ್ರಿ,ನಾರಾಯಣಾದ್ರಿ,ವೇದಾದ್ರಿ, ಯದುಗಿರಿ ಮುಂತಾದ

ಹೆಸರುಗಳಿವೆ.3589 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಯದುಗಿರಿ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಟೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಈ ಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ವೈಷ್ಣವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕೋಟೆ ಕೂಡ ಒಂದು.ಇಲ್ಲಿ ಚಲುವನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯವು ಬಹಳ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ.ಚಲುವನಾರಾಯಣ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ವೈರಮುಡಿ,ರಾಜಮುಡಿ,ಕೃಷ್ಣರಾಜಮುಡಿ ಎಂಬ ಕಿರೀಟದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ವೈರಮುಡಿ ಉತ್ಸವವು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಶ್ರಾವಣಮಲಅಸದ ಪುಷ್ಯನಕ್ಷತ್ರದಂದು ವೈಭವದಿಂದ ಆಚರಿಸುತ್ತಾರೆ.

65.मेलुकोटे क्षेते विद्यमानानां आकर्षक स्थलानां विषये विवृणुत ।

ಮೇಲುಕೋಟೆ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವು ಮಂಡ್ಯಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲ ತಾಲ್ಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಿರುನಾರಾಯಣಪುರ, ಯಾದವಾದ್ರಿ,ನಾರಾಯಣಾದ್ರಿ,ವೇದಾದ್ರಿ, ಯದುಗಿರಿ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ.3589 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಿರುವ ಯದುಗಿರಿ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಟೆ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಯೋಗನರಸಿಂಹ ಮಂದಿರ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ದೇವಾಲಯವಾಗಿದೆ. ಕಲ್ಯಾಣೀತೀರ್ಥಂ, ಅಕ್ಕನಕೊಳ,ತಂಗಿಯಕೊಳ,ರಾಯಗೋಪುರ,ಒಂದೇ ಶಿಲೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ೬೦ ಅಡಿ ಉದ್ದದನಾಲ್ಕು ಕಂಬಗಳು, ಧನುಷ್ಕೋಟಿ,ನಯನಕ್ಷೇತ್ರವೆಂಬ ಎರಡು ಗುಹೆಗಳು, "ವೇದಾಂತಬೋಧಿನೀ" ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಠಶಾಲೆ – ಆಕರ್ಷಕ ಸ್ಥಳಗಳಾಗಿವೆ.

||मुद्राङ्गुलीयम्||

I. सूक्तम् उत्तरं छित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1) चम्पू
2) सुन्दरकाण्डात्
3) आञ्जनेयः
4) रात्रिः
5) लट् लकारः
6) चम्पूकाव्यम्

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

07) चम्पूरामायणस्य कर्ता भोजराजः ।
08) सीतां रावणः अपहृतवान् ।
09) लड्कानगरं यातुधानराजधानी ।
10) हनूमान् सीतायैः अड्गुलीयकं प्रायच्छत् ।
11) चुडामणिम् आदाय हनूमान् लड्कातः प्रतस्थे ।
12) श्रीरामस्य दूतः आञ्जनेयः ।
13) दिवसेश्वरः सूर्यः ।

III चतुर्थपदं लिखत ।

14) दशकण्ठः – रावणः :: दाशरथिः – श्रीरामः
15) जानकी – सीता :: दिवसेश्वरः – सूर्यः
16) हनूमान् – आञ्जनेयः :: शशि – रात्रिः

IV. सन्धिं विभज्य नाम लिखत।

17) सोऽपि । सो+ अपि– पूर्वरूपसन्धिः ।

18) महेन्द्रः । महा + इन्द्रः – गुणसन्धिः ।

19) सैषा । स + एषा – वृद्धिसन्धिः ।

20) वसतीति । वसति + इति – सवर्णदीर्घसन्धिः ।

21) इत्यादि । इति + आदि – यण् सन्धिः ।

V. विग्रहवाक्यं विलिख्य समास नाम लिखत ।

22 दशास्य – दश आस्यानि यस्य अस्ति सः = बहुव्रीहि समासः ।

23) खगेन्द्रः – खगाणां इन्द्रः = षष्ठी तत्पुरुषसमासः ।

24) शीतभानुः – शीताः भानवः यस्य सः = बहुव्रीहि समासः ।

शीतं च असौ भानुः च = कर्मधारयसमासः ।

25) राघवेन्द्रः – राघवाणां इन्द्रः = षष्ठी तत्पुरुषसमासः ।

VI श्लोकतात्पर्यं कर्नाटकभाषया आङ्लभाषया वा लिखत ।

26) ततो हनूमान्दशकण्ठनीतां सीतां विचेतुं पथि चारणानाम् ।
महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः प्रस्थादुदस्थात् प्रथमानवेगः ॥

ಅರ್ಥ – ಈ ಚಂಪೂಭಾಗವನ್ನು "मुद्राङ्गुलीयम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ. ವಾನರನಾಯಕನಾದ ಸುಗ್ರೀವನ ಆದೇಶದ ನಂತರ ಆಂಜನೇಯನು ಗರುಡ ಸಮಾನವಾದ ವೇಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿ, ರಾವಣನಿಂದ ಅಪಹೃತಳಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಆಕಾಶ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗಲು ಮಮೇಂದ್ರ ಪರ್ವತದಿಂದ ಹಾರಿದನು.

27) कल्याणी ! त्वद्वियोगेन तीर्वयोगेन ताम्यतः ।
राघवेन्द्रस्य दूतं मामन्यथा मा स्म मन्यथाः ॥

ಅರ್ಥ – ಈ ಚಂಪೂಭಾಗವನ್ನು "मुद्राङ्गुलीयम्" ಎಂಬ ಪಾಠದಿಂದ ಆರಿಸಲಾಗಿದೆ
ಎಲೈ ಜಾನಕಿಯೇ ! ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದ ದುಃಖದಿಂದ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮನ ದೂತನು ನಾನು ಆಗಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾರೋ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಡಾ.

VII. द्वित्रैः वाक्यैः उत्तरं लिखत ।

28) हनूमान् महेन्द्रशैलात्कथं उदस्थात् ?

उ = गरुडसमानवेगः आञ्जनेयः रावणेन अपहृतां सीतां अन्वेष्टुं आकाशे मार्गे गन्तुं महेन्द्रपर्वतस्य शिखरात् उल्लङ्घयामास ।

29) हनूमान् कथं सीतां स्व परिचयं उक्तवान् ?

उ = हे सुमङ्गले ! त्वद्विरहेण तप्यतः श्रीरामस्य दूतं माम् आञ्जनेयम् अन्यथा न चिन्तयतु इति ।

30) हनुमान् किम् इति चिन्तां ततान ?

उ = वानरसेना समुद्रं कथं लङ्घेत् ? सर्वथा श्रीरामः व्यर्थसङ्कल्पः भ्विष्यति । इति चिन्ता ततान ।

31) रामः सीतां विना कथं वसति ।

उ = चन्द्रिकां विहाय रात्रौ चन्द्रः निवसेत् । सूर्यः च निजभार्यां छायां विना निवसेत् । किन्तु सीतां विना श्रीरामः सजीवः एव वसति इति विचित्रम् ।

VIII. कविकाव्यपरिचयः।

कविः – भोजराजः

देशः – मालवदेशः

कालः – एकादशशतकम्

कृतयः – तत्वप्रकाशः, सुभाषितप्रबन्धः, चम्पूरामायणम् इत्यादयः ।

||सनातनी नो बध्नाति ||

I.सूक्तोत्तरं चिनुत ।

1. जातिः
2. वर्णः
3. हिमालयः
4. गङ्गा

II.चतुर्थपदं लिखत ।

5. अषनम् – आहारः :: परम्परा – सम्प्रदायः।

6. भाषा – भिन्ना :: वेषः – भिन्नः ।

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

7) भिन्नौ मतधर्मौ ।

8) अस्माकं परम्परा एका एव ।

9) पूज्यः शैलः हिमालयः ।

10) पूज्यनदी गङ्गा ।

11) सनातनी अस्मान् बध्नाति ।

IV. पर्यायपदानि लिखत ।

12) वसनम् = वस्त्रम्। 13) नदी = सरित् ।

14) शैलः = पर्वतः । 15) भाषा = वाणी ।

V. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

16) भारतस्य विविधतायाम् एकतां वर्णयत ।

ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ.ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯ ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಧವಿಧವಾದ ಜಾತಿ ಕುಲಗಳೂ ಇದೆ.ಮತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿವೆ.ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.ಭಾರತವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ನೋಡಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳಿದ್ದರೂ ದೇಶ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯು ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲ. ಹಿಮಾಲಯವು ಪೂಜ್ಯ ಪರ್ವತವಾಗಿದೆ.ಗಂಗಾನದಿ ಪವಿತ್ರ ನದಿಯಾಗಿದೆ.ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾವ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದೆ.

17) पद्यस्य तात्पर्यं संङ्गृह्य लिखत ।

ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ.ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆಯ ಜನರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ವಿಧವಿಧವಾದ ಜಾತಿ ಕುಲಗಳೂ ಇದೆ.ಮತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಧದ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ಜನರಿದ್ದಾರೆ. ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿವೆ.ರೀತಿ ರಿವಾಜುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ.ಬಣ್ಣದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ.ಭಾರತವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ನೋಡಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಳಿದ್ದರೂ ದೇಶ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಯು ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. ಕಾರ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಶ್ರದ್ಧಾಸ್ಥಾನಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯ ಮತ್ತು ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನತೆ ಇಲ್ಲ. ಹಿಮಾಲಯವು ಪೂಜ್ಯ ಪರ್ವತವಾಗಿದೆ.ಗಂಗಾನದಿ ಪವಿತ್ರ ನದಿಯಾಗಿದೆ.ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾವ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದೆ. ಹಿಮಾಲಯವು ಪೂಜ್ಯ ಪರ್ವತವಾಗಿದೆ.ಗಂಗಾನದಿ ಪವಿತ್ರ ನದಿಯಾಗಿದೆ.ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಭಾಷೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಭಾವ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯವಾಗಿ ಬಹಳಕಡೆ ಬಹಳವಿಧವಾದ ಭೇದಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಧ್ಯ. ಆದರೆ ಅಂತರಂಗದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ನಾವು ಜೋರಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಘೋಷಿಸಬೇಕಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಭೇದಭಾವವಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯರಾದ ನಾವು ಸರ್ವ ಸಮಾನರು, ಸನಾತನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದೆ.

VI. कविकृति परिचयः ।

18) कविः – डा. बा. श्री. रामकृष्णराव् ।
देशः – बागूरु, तरिकेरे, चिक्कमंगलूरुमण्डलम्, कर्नाटकम् ।
कालः – क्रि. श. 1952 तः 2007
कृतयः – पद्यमणिमाला, पद्यरत्नमञ्जूषा, तिलोत्तमा इत्यादयः ।

॥ छन्दः॥

I. सूक्तम् उत्तरं छित्वा क्रमाक्षरेण सह लिखत ।

1) छन्दः ।

2) द्विविधम् ।

3) छन्दः शात्रम् ।

II. चतुर्थपदं लिखत ।

4) कालिदासः – रघुवंशम् :: पिङ्गलः – **छन्दः शात्रम् ।**

5) शब्दालङ्काराः – अर्थालङ्काराः :: मात्रागणकम् – **अक्षरगणम् ।**

6)स्यादिन्द्रवज्रा यदि तौ जगौ गः– इन्द्रवज्रा :: उक्तावसन्ततिलका तभजा गगौ ग – वसन्ततिलका

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

7) छन्दः शास्त्रस्य कर्ता पिङ्गलाचार्यः ।

8) अनुष्टुभि प्रतिपादं अष्टाक्षराणि भवन्ति ।

9) वसन्ततिलकावृत्ते त,भ,ज,ज गणाः भवन्ति ।

10) मालिनीवृत्ते न,न,म,य,य गणाः भवन्ति ।

11) इन्द्रवज्रावृत्ते त,त,ज गणाः भवन्ति ।

IV. प्रस्तारं विलिख्य गणविभागं कृत्वा छन्दोनाम लिखत।

12) कर्मण्येवाधिकारस्ते ।

अष्टवर्णा भवेयुर्हि प्रतिपादमनुष्टुभि ।

अत्र अनुष्टुप् छन्दः

13) प्रस्थादुदस्थात् प्रथमानवेगः।

त | त | ज | गु गु

- - U | - - U | U - U | - -

प्रस्थादुदस्थात् प्रथमानवेगः|

छन्दोनाम – **"इन्द्रवज्रा"**

14) ज्योस्नां विनापि निवसेन्निशि शितभानुः ।

त | भ | ज | ज | गु गु

- - U | - U U | U - U | U - U | - -

ज्योस्नां विनापि निवसेन्निशि शितभानुः |

छन्दोनाम – **"वसन्ततिलका"**

15) निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः |

न | न | म | य | य

U U U | U U U | - - - | U - - | U - -

निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः |

छन्दोनाम – **"मालिनी"**

16) ततो हनूमान् दशकण्ठनीताम् |

त | त | ज | गु गु

- - U | - - U | U - U | - -

ततो हनूमान् दशकण्ठनीताम् |

छन्दोनाम – **"इन्द्रवज्रा"**

17) सीतां विचेतुं पथि चारणानाम् |

त | त | ज | गु गु

- - U | - - U | U - U | - -

सीतां विचेतुं पथि चारणानाम् |

छन्दोनाम – **"इन्द्रवज्रा"**

18) महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः ।

त | त | ज | गु गु

- - U | - - U | U – U | - -

महेन्द्रशैलस्य खगेन्द्रवेगः ।

छन्दोनाम – **"इन्द्रवज्रा"**

19) छायां विनापि विलसेद्दिवसेश्वरोऽपि ।

त | भ | ज | ज | गु गु

- - U | - U U | U - U | U - U | - -

छायां विनापि विलसेद्दिवसेश्वरोऽपि ।

छन्दोनाम – **"वसन्ततिलका"**

20) एनां विना रघुपतिः परिगृह्य धैर्यम् ।

त | भ | ज | ज | गु गु

- - U | - U U | U - U | U - U | - -

एनां विना रघुपतिः परिगृह्य धैर्यम् ।

छन्दोनाम – **"वसन्ततिलका"**

21) सप्राण एव वसतीति विचित्रमेतत् ।

त | भ | ज | ज | गु गु

- - U | – U U | U – U | U - U | - -

सप्राण एव वसतीति विचित्रमेतत् ।

छन्दोनाम – **"वसन्ततिलका"**

22) मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णाः ।

न | न | म | य | य

U U U | U U U | - - - | U - - | U - -

मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णाः ।

छन्दोनाम – **"मालिनी"**

23) त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः ।

न | न | म | य | य
UUU UUU - - - U - - U - -

त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः ।

छन्दोनाम – **"मालिनी"**

24) परगुणपरमाणून्पर्वतीकृत्य नित्यम् ।

न | न | म | य | य
U UU U UU - - - U - - U - -

परगुणपरमाणून्पर्वतीकृत्य नित्यम् ।

छन्दोनाम – **"मालिनी"**

"दाने सर्वं प्रतिष्ठितम्"

I सूक्तम् उत्तरं चिनुत ।

1) कर्णः 2) इन्द्रः 3) विप्रः 4) कर्णः

II.चतुर्थपदं लिखत ।

5) वीर्यवान् : शब्दः :: महत्तरा – भिक्षा

6) मद्रराजः – शल्यः :: अङ्गराजः – कर्णः

III.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

7) विप्ररूपेण **इन्द्रः** प्रविशति ।

8) **कृष्णः** कर्णस्य सारथिः ।

9) देवासुरैरपि न भेद्यं **कवचम्** ।

10) कालपर्ययात् **शिक्षा** क्षयं गच्छति ।

11) **हुतं च दत्तं च** शाश्वतं तिष्ठति ।

IV. यथानिर्देशं उत्तरं लिखत ।

12) "सागर इव तिष्ठतु ते यशः" ।

कः पाठः ? –इति पाठः ।

कः अवदत् ? – इन्द्रः अवदत् ।

कम् अवदत् ? – कर्णम् अवदत् ।

13) "जित्वा पृथिवीं ददामि" ।

कः पाठः ? – "दाने सर्वं प्रतिष्ठितम्" इति पाठः ।

कः अवदत् ? – कर्णः अवदत् ।

कम् अवदत् ? – इन्द्रम् अवदत् ।

V. कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा उत्तरं लिखत ।

14) इन्द्रकर्णयोः सम्भाषणं सङ्गृह्य लिखत ।

15) दानस्य महत्वविषये कर्णस्य अभिप्रायं लिखत ।

ಉತ್ತರ : ಕರ್ಣ ವಿಪ್ರರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಇಂದ್ರ ಕರ್ಣನಿಗೆ, ನಾನು ನಿನಗೆ ಏನೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಲಿ ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನಾಗೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹಾ ನೋಡೋಣ ಎಲ್ಲೈ ಕರ್ಣ ಸೂರ್ಯನಂತೆ, ಚಂದ್ರನಂತೆ, ಹಿಮಾಲಯದಂತೆ, ಸಾಗರದಂತೆ ನಿನ್ನ ಯಶಸ್ಸಿರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಕರ್ಣ ಏಕೆ ನೀವು ದೀರ್ಘಾಯುಷ್ಯನಾಗೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ? ಇದು ಸರಿಯೇ. ಹೇಗೆ ಯಶಸ್ಸು ತಾನೇ ನಾಶವಾಗುವ ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತ ನೀವು ಏನನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೀರಿ, ಏನಾದರೂ ಕೂಡ ಕೊಡುವೆ? ಆಗ ಇಂದ್ರ ಮಹತ್ತರವಾದ ಭಿಕ್ಷೆ ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಣ ಭಗವಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಸಾವಿರಾರು ಗೋವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದಾಗ ಇಂದ್ರ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಲ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅದು ಬೇಡ ಬೇಡ ಎಂದಾಗ ಕರ್ಣ , ಸಾವಿರಾರು ಕುದುರೆಗಳ ಕೊಡುವೆ ಎಂದಾಗ ಇಂದ್ರ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕುದುರೆ ಮೇಲೆ ಹತ್ತುತ್ತೇನೆ, ಅದು ಕೂಡ ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಣ ಗಜವೃಂದ ಎಂದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಇಂದ್ರ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಣ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೇ ಮತ್ತು ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೆ ಕೊಡುವೆ ಎಂದಾಗ ಬೇಡವೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಇಂದ್ರ. ಆಗ ಕರ್ಣ ತನ್ನ ಅಂಗಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿರುವ ದೇವಾಸುರರಿಂದ ಭೇದಿಸಲಾಗದ ನನ್ನ ಕವಚ ಕುಂಡಲಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಮಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಇಂದ್ರ ಹರ್ಷದಿಂದ ಕೊಡು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕಪಟ ಬುದ್ಧಿಯ ಕೃಷ್ಣನ ಉಪಾಯ ಎಂದು ತಿಳಿದಾಗಲೂ, ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ಕಲಿತಿರುವ ವಿದ್ಯೆ ಅನಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕ್ಷೀಣಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಲ ಸರಿಯುತ್ತ ಸಧೃಢವಾಗಿರುವ ವೃಕ್ಷಗಳು ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಜಲಾಶಯಗಳು ಕೂಡ ಬತ್ತಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಹೋಮ ಹವನಗಳ ಮತ್ತು ದಾನದ ಪುಣ್ಯದ ಫಲ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

VI.कविकाव्यपरिचयं कुरुत ।

16. कविः – भासः
    कालः – क्रिस्तपूर्वं चतुर्थं पञ्चमं वा शतकम् ।
    देशः – दक्षिणभारतम् ।
    कृतयः – कर्णभारम्, दूतवाक्यम्, पञ्चरात्रं इत्यादीनि ।

||तद्धितान्तम्||

I.एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

1) तद्धितप्रत्ययान्तं पदं तद्धितान्तम् ।

2) तद्धितप्रत्ययाः प्रातिपदिकेभ्यः प्रयुज्यते ।

3) पदानां मूलं रूपं प्रातिपदिकम् इत्युच्यते ।

4) तद्धितान्तानां भेदौ तद्धितान्तनामपदानि,तद्धितान्ताव्ययानि ॥

II. समूहेतरपदं चित्वा लिखत ।

5) भवदीयः, मध्यमः, गुणवान्, ततः । = **ततः**

6) आदिमः, रूपवान्, लघिष्ठः सर्वदा । = **सर्वदा**

7) तथा, यतः, अत्र, भवदीयः । = **भवदीयः**

8) एकदा, यथा, अन्यत्र, अस्मदीयः । = **अस्मदीयः**

III. चतुर्थं पदं लिखत ।

9) येन प्रकारेण – यथा :: तेन प्रकारेण – **तथा** ।

10) तस्मात् – तसिल् :: अस्मिन् – **त्रल्** ।

11) भवताम् अयम् – भवदीयः :: आदौ भवः – **आदिमः** ।

12) गरिष्ठः – इष्ठन् :: रुपवान् – **वतुप्** ।

IV. विवरणं विलिख्य प्रत्ययस्य नाम लिखत ।

13) अस्मदीयः = **अस्माकम् अयम् – छ प्रत्ययः** ।

14) गुणवान् = **गुणः अस्य अस्तीति – वतुप् प्रत्ययः** ।

15) सर्वदा = **सर्वस्मिन् काले – दा प्रत्ययः** ।

16) अन्यत्र = **अन्यस्मिन् – त्रल् प्रत्ययः** ।

उभयभातरती

1.भयभारती पाठस्य सारांशं लिखत ।
2. उभयभारती भारतस्य आदर्शनारी इति विषयं संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।
3. श्रीमद् शंखाराचार्यस्य पाण्डित्यं वर्णयत ।

ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ, ಹಿಂದೆ ಮಾಹಿಷ್ಮತಿ ಎಂಬ ನಗರವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿವೇದಜ್ಞರು, ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಕಲಾ ನಿಪುಣರು ಬಹಳ ಜನ ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಕೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆ ಪಾರಂಗತಳಾಗಿದ್ದಳು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಹೊಂದಿದ್ದಳು. ಆದರೂ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅಹಂಕಾರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಮಂಡನಮಿಶ್ರ ಮತ್ತು ಶಂಕರಭಗವದ್ಪಾದರ ನಡುವೆ ವೇದಾಂತ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂದಿಸಿದಂತೆ ದೊಡ್ಡ ಚರ್ಚೆ ಉಮಟಾಯಿತು. ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಶ್ರೇಷ್ಮವೆಂದು ಮಂಡನಮಿಶ್ರ, ನಿವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಶ್ರೇಷ್ಮವೆಂದು ಶಂಕರ ಭಗವದ್ಪಾದರು ವಾದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಈ ಕುರಿತು ಪಂಡಿತ ಪ್ರಖಂಡರಿಗೆ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಯಾರೂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಲು ಉಭಯ ಭಾರತಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಸ್ಥಾನ ಅಲಂಕರಿಸಿದಳು. ವಾರಾಂತ್ಯದವರೆಗೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನಡೆದ ವಾದದಲ್ಲಿ ಮಂಡನಮಿಶ್ರ ಪರಾಜಿತಗೊಂಡನು. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಪರವಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ವಾದ ಮಂಡಿಸಿದಳು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅಪಾರ ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಎದುರು ಪರಾಜಿತಗೊಂಡಳು. ಮಾತಿನಂತೆ ಮಂಡನಮಿಶ್ರ ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಗುರು ಗೋವಿಂದ ಭಗವದ್ಪಾದರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನರ್ಮದಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯಾಗುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಿದಾಗ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾಂಡಿತ್ಯ & ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲವನ್ನುಗುರುಗಳು ಸ್ಮರಿಸಿದಾಗ ನರ್ಮದಾ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕುಲಪತಿಯ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ವಿದ್ಯಾದಾನ ಮಾಡಿದಳು. ಹೀಗೆ ಭಾರತದ ಆದರ್ಶ ನಾರಿ ಉಭಯಭಾರತಿ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

विक्रमस्य औदार्यम्

1.विक्रमः वेतालश्च इति पाठस्य सारांशं संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

2. विक्रमः वेतालश्च इति पाठस्य नीतिकथां संङ्गृह्य कर्नाटकभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखत ।

ಒಮ್ಮೆ ಸನ್ಯಾಸಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಂತೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಬೇತಾಳವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಸ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಬೇತಾಳವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತನ್ನ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡು ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಬಳಿ ಬರುವಾಗ ಬೇತಾಳವು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನಾನು ನಿನಗೊಂದು ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಹಾಕುತ್ತದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನೀನು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಕೂಡ ಆಡಬಾರದು, ನೀನೆನಾದರೂ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಾನು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಹಾಕಿತು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ ನಾನು ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.ಅದಕ್ಕೆ ನೀನು ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ನಿನಗೆ ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಶಿರ(ತಲೆ) ಸಾವಿರ ಸಾವಿರ ತುಂಡುಗಳಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬೇತಾಳವು ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅದೇನೆಂದರೆ, ಹಿಂದೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಎಂಬ ರಾಜ್ಯವಿತ್ತು. ಆರಾಜ್ಯವನ್ನು ಧರ್ಮಧ್ವಜ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜನು ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಆತನಿಗೆ ಮೂರು ಜನ ಮಡದಿಯರಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವಳು ಇಂದುಲೇಖಾ, ಎರಡನೆಯವಳು ತಾರಾವಳಿ, ಮೂರನೇಯವಳು ಮೃಗಾಂಕವತಿ.ಇವರು ಮೂರು ಜನರು ಕೂಡ ಕೋಮಲವತಿಯರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಒಂದು ದಿನ ರಾಜ ಮತ್ತು ಆತನ ಪತ್ನಿ ಇಂದುಲೇಖಾ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ಅವರಿಬ್ಬರು ಕುಳಿತು ಖುಷಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ಪಲಮಾಲಾ ಎಂಬ ಪುಷ್ಪವು ಇಂದುಲೇಖಾಳ ಕೈಯನ್ನು ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿತು ಮತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಕೈ ಮೇಲೆ ಗಾಯ ಉಂಟಾಯಿತು.ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಜನು ವೈದ್ಯರು, ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆತಂದು ಆಕೆಯನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸಿದನು.

ಹೀಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ರಾಜ ಮತ್ತು ತಾರಾವಳಿ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಿಟಕಿಯಿಂದ ಚಂದ್ರನ ಕಿರಣಗಳು ಕೈ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬೊಬ್ಬೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ರಾಜನು ಮತ್ತೆ ವೈದ್ಯರು ಆಯುರ್ವೇದ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಕರೆತಂದು ತಾರಾವಳಿಯ. ಕೈ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದ ಬೊಬ್ಬೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ರಾಜನು ಮೃಗಾಂಕವತಿ ಜೊತೆ ಹೊರಗಡೆ ಬಂದಿದ್ದನು, ಆಗ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆಡೆ ಒನಕೆಯನ್ನು ಕುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಒನಕೆ ಕುಟ್ಟುವ ಶಬ್ಧವನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೃಗಾಂಕವತಿ ಮೂರ್ಛೆ ತಪ್ಪಿ ಬಿದ್ದಳು. ಆಗ ರಾಜ ನೀರನ್ನು ಚಿಮುಕಿಸಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದನು.

ಈಗ ಬೇತಾಳವು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಬಳಿ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿತು. ಈ ಮೂವರಲ್ಲಿ ಅತಿ ಕೋಮಲವತಿ ಯಾರೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ,ಉತ್ತರ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳು ಎಂದು ಹೇಳಿತು ಆಗ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಮೃಗಾಂಕವತಿ ಅತಿ ಕೋಮಲವತಿ ಎಂದು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದನು. ಅವಳೇಕೆಂದರೆ ಬರೀ ಒನಕೆ ಕುಟ್ಟುವ ಶಬ್ಧವನ್ನೇ ಕೇಳಿ ಮೂರ್ಛೆ ತಪ್ಪಿದ್ದಳು ಎಂದು ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನ ನಿಯಮದಂತೆ ಬೇತಾಳವು ಅವನ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಮರದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿತು. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಹಿಂತಿರುಗಿದನು

पत्राणि

1. पत्रलेखनसमये 1.शीर्षिका (शिरोलेखनम्)। 2.सम्बोधनम् । 3. विषयः ।4. पत्रसमाप्तिः (उपसंहारः)।

5. हस्ताङ्कनम् (स्थानदिनाङ्कसहितम्) । 6. पत्रसङ्केतः इति एते अनुसरणीयाः विषयाः ।

विरामपत्रम् **model paper-2 ,2024-25 model paper-1, 2024-25** ,2025 exam-1

2. दिनद्वयस्य विरामं सम्प्रार्थ्य मुख्योपाध्यायं प्रति विरामपत्रं लिखत । 2024 exam-3.

सकाशात् –

अक्षयः / अक्षता

’दशमकक्ष्या

सर्वकारीयप्रौढशाला,

तुमकूरु ।

सविधे –

मान्यः मुख्योपाध्यायः,

सर्वकारीयप्रौढशाला,

तुमकूरु ।

मान्यः

विषयः – विरामार्थं प्रार्थना ।

अहम् उत्सवं द्रष्टुं पोषकैः साकं तिरुपतिक्षेत्रं गमिष्यामि । अतः दिनद्वयं शालां न आगमिष्यामि अतः भवान् कृपया दिनद्वयं विरामं ददातु इति प्रार्थये ।

स्थलम् – तुमकूरु । भवतः विधेयः छात्रः/विधेया छात्रा

दिनाङ्कः – ३-७-२०२५ अक्षयः / अक्षता

कौटुम्बिकपत्रम् **model paper-2 ,2024-25 ,** 2025 exam-1

3. अध्ययनविषये मित्रं प्रति पत्रं लिखत ।

कुशलम् श्रीः धारवाड नगरम्

दिनाङ्कः – ६-९-२०२५

प्रियमित्र सादरं प्रणामाः ।

अहम् अत्र कुशलिनी । भवन्तः तत्र कुशलिनः इति भावये । मम अध्ययनं सम्यक् प्रचलति । आगामिनि मासे अर्धवार्षिकपरीक्षा भविष्यति । अतः सम्यक् पठामि । भवतः अध्ययनं कथं प्रचलति ? विरामे मम गृहम् आगच्छतु । पत्र लिखतु ।

भवतः सखा / सखी

सुमुखः / सुप्रीता

सकाशात् – सुमुखः / सुप्रीता, सर्वकारीयप्रौढशाला, धारवाड । ५ ५ ० ० ० ५	मुद्रा सविधे– सिद्धेश्वरः, सिद्धगङ्गाप्रौढशाला, मैसूरु । ४ ५ ० ०० ५

4. **प्रवासार्थं धनं प्रेषयितुं पितरं प्रति पत्रं लिखत ।**2024 exam-3

कुशलम् श्रीः मङ्गलूरु नगरम्

दिनाङ्कः – ६-९-२०२५

पूज्यपितृचरणानां साष्टाङ्गं प्रणामाः ।

अहम् अत्र कुशली । भवन्तः अपि तत्र कुशलिनः इति मन्ये ।

मम अध्ययन सम्यक् प्रचलति । अस्माकं शालातः छात्राः मुम्बै नगर प्रति प्रवासार्थं गमिष्यन्ति । अहम् अपि गन्तुम् इच्छामि । अतः अनुमतिं दत्वा पञ्चशतं रूप्यकाणि प्रेषयन्तु इति सविनयं प्रार्थये ।

सर्वेभ्यः नमस्काराः

भवतः पुत्रः /पुत्री

पवनः/प्रभा

पत्रसङ्केतः

सकाशात् – पवनः/प्रभा, सर्वकारीयप्रौढशाला, कुमटा । ५ ५ ० ೫ ० ५	मुद्रा सविधे चन्द्रमौलिः, संख्या – ೨೨, विनायकनगरम्, बेङ्गलूरु । ५ ६ ० ० २ १

5.**वैयक्तिकपत्रम् –**

पितरं प्रति पुत्रस्य / पुत्र्याः पत्रम्

कुशलम् श्रीः विद्यानगरम्

शिरसि

०२-०१-२०२५

परमपूज्यानां पितृचरणानां पादयोः साष्टाङ्गप्रणामाः । अत्र अहं कुशली / कुशलिनी । तत्रापि भवन्तः सर्वे कुशलिनः इति मन्ये ।

मम अध्ययनविषये चिन्ता मास्तु । गृहस्य स्मरणं सदा भवति । मातरं प्रति मम साष्टाङ्गप्रणामाः । अनुजाय मम शुभाशीर्वादाः । पत्रं लिखन्तु ।

भवदीयः / या पुत्रः /पुत्री

मनुः / मनीषा

पत्रसङ्केतः

सविधे श्री कल्याणकुमारः गृहसस्या १२३, ५ उपमार्गः, विजयनगरम्, मैसूरु ।	सकाशात् मनुः / मनीषा प्रकोष्ठसंख्या प्रकोष्ठसंख्या - १५, सर्वकारीयछात्रावासः, विद्यानगरम्, शिरसि उ.क. ।

6. **पत्रिकासम्पादकं प्रति ग्राहकतायै पत्रम्**

सकाशात्-

विद्याधरकुमारः
"स्वप्नसौधः" गृहसंख्या -३६ चतुर्थमुख्यमार्गः, कैलासपुरी, धारवाड

सविधे-

मान्यः सम्पादकः
"सम्भाषणसन्देशः" मासपत्रिका
संस्कृतभारती "अक्षरम्'
गिरिनगरम् - बेंगलूरु-८५

विषयः -"सम्भाषणसन्देशपत्रिकायाः ग्राहकतायै निवेदनम् ।"

मान्याः,

अहं संस्कृतभारत्या प्रकाश्यमानायाः "सम्भाषणसन्देश" इति मासपत्रिकायाः ग्राहकः भवितुम् इच्छामि । अतः भवन्तः कृपया मम सङ्केत प्रति प्रेषयन्तु इति प्रार्थयामि । धनादेशद्वारा धनं प्रेषयामि ।

धन्यवादाः

स्थानम् – धारवाड
दिनाङ्कः - ५-२-२०२५

भवदीयः
विद्याधरकुमारः
हस्ताङ्कनम्

सकाशात्-
विद्याधरकुमारः
"स्वप्नसौधः" गृहसंख्या -३६ चतुर्थमुख्यमार्गः, कैलासपुरी, धारवाड

सविधे-
मान्यः सम्पादकः
"सम्भाषणसन्देशः" मासपत्रिका
संस्कृतभारती "अक्षरम्'
गिरिनगरम् - बेंगलूरु-८५

अभ्यासं कुर्वन्तु – 1. विरामसमये भवतः गृहम् आगन्तुं मित्रं प्रति पत्रम् । 2. प्रवासार्थं धनं प्रेषयितुं पितरं प्रति पत्रम् । 3. पुस्तकप्रकाशकं प्रति पुस्तकक्रयणार्थम् पत्रम् । 4. विरामं सम्प्रार्थ्य कक्षाध्यापकं प्रतिपत्रम्।

1. स्वातन्त्र्योत्सवः

भारतदेशे अनेके उत्सवाः समनुष्ठीयन्ते । उत्सवेषु प्रकारद्वयमस्ति । ते च राष्ट्रियाः धार्मिकाश्च । राष्ट्रियोत्सवेषु "स्वातन्त्र्योत्सवः" अपि अन्यतमः ।

अस्माकं राष्ट्रं भारतं क्रि.श. १९४७ तमे वर्षे आगस्ट् मासस्य पञ्चदशदिनाङ्के आङ्ग्लशासनात् विमोचनं प्राप्य स्वतन्त्रम् अभवत् । अस्य स्वातन्त्र्यदिनस्य स्मरणार्थं वयं प्रतिवर्षम् आगस्ट् मासस्य पञ्चदशदिनाङ्के एनम् उत्सवं वैभवेन सश्रद्धम् आचरामः ।

अस्मिन् दिने देशे सर्वत्र, विविधकार्यालयेषु शालासु, महाविद्यालयेषु, प्रातः एव राष्ट्रियत्रिवर्णध्वजस्य आरोहणं कृत्वा राष्ट्रगीतस्य गायनेन राष्ट्रं प्रति भक्तिं गौरवं च प्रदर्शयन्ति । अस्मिन् कार्यक्रमे समस्तभारतीयाः, विविधक्षेत्रस्य उद्योगिनः, छात्राः, अध्यापकाः, अधिकारिणः, जनप्रतिनिधयः भागं वहन्ति । स्वातन्त्र्ययुद्धे ये देशभक्ताः प्राणार्पणं कृतवन्तः, ये च नेतारः क्लेशम् अनुभूतवन्तः, तेषां स्मरणं, स्तुतिं च कुर्वन्ति । स्वातन्त्र्यवीराणां चरितं भाषणद्वारा आकाशवाणी, दूरदर्शनं पत्रिकाद्वारा च प्रसारयन्ति ।

इदानीं स्वतन्त्रभारतस्य प्रगतिः अस्माभिः करणीया । भारतस्य कीर्तिः प्रसारणीया । तदा एव अस्माकं जीवनं धन्यं भविष्यति । वन्दे भारतमातरम्

2. दूरदर्शनम्

मनुष्यः समाजम् उपजीवति। अतः तस्य परस्परं सम्पर्कः अनिवार्यो भवति । तदर्थम् अद्यतनकाले दूरदर्शनं, वार्तापत्रिकाः, आकाशवाणी, चलच्चित्राणि, ध्वनिमुद्रिका, सङ्गणकयन्त्रं, दूरभाषाः इत्यादयः सम्पर्कमाध्यमाः विद्यन्ते । तथापि सम्पर्कमाध्यमेषु दूरदर्शनमेव जनान् विशेषेण आकर्षति । एतत् बहुजनप्रियं प्रधानं संपर्कसाधनमस्ति ।

अस्य दूरदर्शनस्य संशोधकः जे.एल्.बोर्ड महोदयः । अद्यत्वे उपग्रहाणां साहाय्येन दूरदर्शनप्रसारजालं विश्वव्यापकं जातम् । सामान्याः जनाः अपि स्वगृहे एव उपविश्य राज्यस्य, राष्ट्रस्य, अन्ताराष्ट्रस्य वा वार्तां घटनाश्च श्रोतुं द्रष्टुं च शक्नुवन्ति । दूरदर्शने बालकानां, महिलानां, छात्राणां, कर्मकराणां, युवकानां, वृद्धानां च कृते अनेके कार्यक्रमाः प्रसार्यन्ते । केचन कार्यक्रमाः प्रादेशिकभाषयापि भवन्ति । केचन आङ्ग्ल-संस्कृत-हिन्दी इत्यादिभाषया भवन्ति । अनेकस्तरवार्ताः, धारावाहिककार्यक्रमाः, सङ्गीतं, विज्ञानसम्बधिकार्यक्रमाः, आध्यात्मिकाः, स्वास्थ्यसम्बन्धिकार्यक्रमाः, चलच्चित्राणि च प्रसार्यन्ते ।

कदाचित् दूरदर्शने प्रसार्यमाणाः श्रृङ्गारप्रचुराः, हिंसाबहुलाश्च कार्यक्रमाः मुग्धबालकानां मनसि दुष्परिणामं जनयन्ति । तेन छात्राणाम् अध्ययनं कुण्ठितं भवति । तथापि राष्ट्रियभावैक्यं साधयितुं, मनोरञ्जनार्थं, बुद्धिविकासार्थं च दूरदर्शनं सहकरोति इत्यत्र नास्ति संशयः ।

3. **गणेशोत्सवः**

भारतीयाः उत्सवप्रियाः । एते प्रतिवर्षं अनेकान् धार्मिकान् राष्ट्रियान् च उत्सवान् आचरन्ति । स्वातन्त्र्योत्सवः, गणराज्योत्सवः इत्यादयः राष्ट्रियाः उत्सवाः । रामनवमी, क्रिस्मस्, ओणम्, मोहरम्, नवरात्रम्, दीपावलिः, गणेशोत्सवः इत्येते धार्मिकाः उत्सवाः । तेषु गणेशोत्सवः अन्यतमः ।

अयं गणेशोत्सवः प्रतिवर्षं भाद्रपदमासस्य शुक्लपक्षस्य चतुर्थ्यां समाचर्यते । अयं गणेशः शिवपार्वत्योः सुतः, विघ्नानां निवारकः, विद्याधिदेवता च । अतः विघ्ननिवारणाय, विद्याप्राप्त्यर्थं तं समभ्यर्च्य मोदकान् निवेदयन्ति । विद्यालयेषु छात्राः विद्यागणपतिं संस्थाप्य अर्चयन्ति । सामूहिकगणेशोत्सवाः भवन्ति । तत्र सांस्कृतिककार्यक्रमाः धार्मिककार्यक्रमाश्च आयोज्यन्ते ।

श्रीबालगङ्गाधरतिलकमहोदयः जनमानसे राष्ट्रियैकताजागरणार्थम् एनम् उत्सवं सार्वजनिकोत्सवरूपेण उद्घोषितवान् ।

4. **परिसरसंरक्षणम्** 2024 exam-3 **model paper-2 ,2024-25 model paper-1, 2024-25**

इयं भूमिः, वायुमण्डलं, नद्यः, पर्वताः इत्यादयः परिसरः इति कथ्यन्ते। पूर्वम् अयं परिसरः शुद्धः, प्रशान्तः, समृद्धः च आसीत् । परन्तु इदानीं जनसंख्याबाहुल्यात् नगरीकरणात् परिसरमालिन्यं वर्धते ।

वृक्षारोपणम् अधिकं कर्तव्यम् । कृषिभूमिं वसत्यर्थं न परिवर्तनीयम्। जलमालिन्यस्य वायुमालिन्यस्य च नियन्त्रणं करणीयम् । जनसंख्यास्फोटस्य नियन्त्रणं भवेत् । प्लास्टिक् इत्यादिवस्तूनाम् उपयोगः न करणीयः । व्यर्थवस्तूनां प्रक्षेपणापेक्षया रूपान्तरेण उपयोगः कर्तव्यः। परिसरसंरक्षणविषये छात्राणा विशेषकार्यागारः आयोजनीयः । एवं प्रकारेण परिसरसंरक्षणं करणीयम् ।

5.**सङ्गणकयन्त्रम्** **model paper-4, 2024-25**

मानवाः प्रगतिशीलाः, ते प्रत्यहं नूतनम् आविष्कारं कुर्वन्तः एव सन्ति । विशेषतः विज्ञानक्षेत्रे आविष्कृतम् अत्युपयुक्तं साधनमेव सङ्गणकयन्त्रम् । चार्ल्स् बाबेज् इति आङ्ग्लविज्ञानी इदं सङ्गणकयन्त्रम् अन्विष्टवान् ।

शिक्षणक्षेत्रे, वाणिज्यक्षेत्रे, दैनन्दिनव्यवहारे च अनुक्षणं विविधान् विषयान् अवगन्तुं संरक्षितुं च सङ्गणकयन्त्रद्वारा साध्यम् । अत्र दर्शनं श्रवणं च एकत्रैव भवति । तटित्पत्रद्वारा (ईमेल) क्षणमात्रेण बहून् विषयान् प्रेषयितुं प्राप्तुं च शक्यते । अन्तर्जालं (इन्टरनेट) इति तु जगतः समस्तविषयान् क्षणार्धे दर्शयति । गृहे एव उपविश्य अपेक्षितविषयानां विवरणं ज्ञातुं सङ्गणकयन्त्रम् उपकारकम् अस्ति ।

6. **संस्कृतभाषायाः गरिमा** **model paper-1, 2024-25 ,.** 2025 exam-1

व्यवहारस्य प्रमुख साधनं भाषा । भाषां विना कोऽपि स्वाभिप्रायम् अन्येभ्यः प्रापयितुम् न शक्नोति । भाषया ज्ञानं वर्धते ।

जगति अनेकाः भाषाः सन्ति । तासु संस्कृतभाषा प्राचीनतमा । अस्याः देववाणी गीर्वाणी, भारती इत्यादीनि नामान्तराणि अपि सन्ति । विदेशीयाः अपि संस्कृतम् अभ्यस्यन्ति । संस्कृते आध्यात्मिकविषयेण सह भौतिकविज्ञानम् उद्योगकला इत्यादयः सर्वे विषयाः निहिताः सन्ति ।

योगशास्त्रम्, आयुर्वेदः, ज्योतिषं, विज्ञानं, तन्त्रज्ञानम् इत्यादयः विषयाः अस्याम् एव भाषायां सन्ति । वेदाः, उपनिषदः, शास्त्राणि, रामायणमहाभारतादीनि काव्यानि सर्वाणि अत्रैव विलसन्ति । संस्कृतभाषा इहपरकल्याणसाधिका । भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती ।

07 कर्नाटकराज्योत्सवः 2024 exam-3 **model paper-2 ,2024-25.**

कर्नाटकराज्ये नवम्बर् मासस्य प्रथमदिवसः कर्नाटकराज्योत्सवः इति आचर्यते । स्वातन्त्र्यानन्तरं भारतस्य प्रदेशाः भाषादृष्ट्या विभक्ताः । क्रि. श. १९५६ तमे वर्षे नवम्बर् मासस्य प्रथमे दिने 'कर्नाटकराज्यम्' इति अधिकृतघोषणा अभूत् । पूर्वं कर्नाटकराज्यस्य मैसूरुराज्यमिति नाम आसीत् । भाषाप्रदेशविभागानन्तरं कर्नाटकराज्यमिति प्रसिद्धम् अभवत् । अस्य स्मरणार्थं सर्वे कर्नाटकप्रदेशीयाः आनन्देन उत्सवम् इमम् आचरन्ति।

अस्मिन् सन्दर्भे साहित्य-सङ्गीत-नृत्य-नाटक-विज्ञानादिषु क्षेत्रेषु विख्यातेभ्यः सर्वकारेण प्रशस्तयः प्रदीयन्ते । प्रशस्तिरियं 'कर्नाटकराज्योत्सवप्रशस्तिः 'इति विख्याता वर्तते । कर्नाटके सर्वत्र ध्वजारोहणं भुवनेश्वरीपूजादिकं च कृत्वा गौरवम् अर्पयन्ति । अनेन सर्वेषां मनसि वयं सर्वे कर्नाटकीयाः इति भावना उत्पद्यते ।